

JEŽIŠ KRISTUS - PRAMEŇ ŽIVEJ VODY

kresťanská úvaha o new age

PREDSLOV

Táto štúdia sa zaoberá komplexným javom new age, ktorý ovplyvňuje mnohé stránky súčasnej kultúry. Štúdia je zatiaľ len predbežnou správou o tejto problematike. Vznikla ako výsledok spoločnej reflexie pracovnej skupiny zaoberajúcej sa štúdiom nových náboženských hnutí, zloženej z členov rôznych dikastérií Svätej stolice: Pápežských rád pre kultúru a medzináboženský dialóg (odkiaľ sú aj hlavní koordinátori tohto projektu), Kongregácie pre evanjelizáciu národov a Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov.

Predkladané texty sú adresované predovšetkým tým, ktorí pôsobia v pastorácii, aby vedeli vysvetliť, ako sa hnutie new age líši od kresťanskej viery. Štúdia nabáda čitateľov, aby si všimli spôsob, akým sa religiozita new age zameriava na duchovný hlad dnešných ľudí. Treba si priznať, že príťažlivosť religiozity new age pre niektorých kresťanov je sčasti spôsobená tým, že sa v ich vlastných spoločenstvách nevenuje dostatočná pozornosť určitým témam – ako napríklad dôležitosť duchovného rozmeru človeka a jeho spätosť s celým životom, hľadanie zmyslu života, vzťah medzi ľudskými bytosťami a ostatným stvorenstvom, túžba po osobnej a spoločenskej zmene a odmietanie racionalistickej a materialistickej predstavy o ľudstve – hoci sú vlastne súčasťou katolíckeho učenia.

Publikácia upozorňuje na potrebu poznať a pochopiť new age ako kultúrny prúd a zároveň zdôrazňuje, že katolíci musia dobre poznať pravú katolícku náuku a spiritualitu, aby boli schopní správne posudzovať témy, ktoré tento prúd prináša. Prvé dve kapitoly predstavujú new age ako mnohotvárný kultúrny smer, pričom ponúkajú analýzu situácie a myšlienok, z ktorých vychádza. Počnúc treťou kapitolou sú uvedené ukazovatele na porovnanie myšlienok tohto hnutia s kresťanským posolstvom. Uvádžajú sa aj určité návrhy pastoračnej povahy.

Kto si chce problematiku new age naštudovať hlbšie, nájde na to užitočné odkazy v Dodatku. Je žiaduce, aby sa toto dielo stalo impulzom na ďalšie štúdium tohto javu v rôznych kultúrnych podmienkach. Zároveň je jeho cieľom povzbudiť na rozlišovanie tých, ktorí hľadajú pevné body na plnší život. Skutočne sme presvedčení o tom, že u mnohých našich hľadajúcich súčasníkov môžeme odhaliť opravdivý smäd po Bohu. Ako to povedal aj pápež Ján Pavol II. skupine biskupov zo Spojených štátov amerických: „Pastieri sa musia poctivo pýtať, či venovali dostatočnú pozornosť smädu ľudského srdca po pravej ‚živej vode‘, ktorú môže dať len Kristus, náš Vykupiteľ“ (porov. Jn 4, 7–13). Tak ako on, aj my máme nástojiť „na trvalej sviežosti evanjeliového posolstva a na jeho schopnosti premeniť a obnoviť tých, ktorí ho prijímajú“ (AAS 86/4, 330).

1. O AKÝ DRUH ÚVAHY IDE?

Nasledujúce úvahy by mali slúžiť ako sprievodca pre katolíkov hlásajúcich evanjelium a vyučujúcich náboženstvo na všetkých úrovniach v Cirkvi. Tento dokument nemá totiž za cieľ poskytnúť súbor úplných odpovedí na mnohé otázky, ktoré vychádzajú z new age alebo z iného zo súčasných znakov nepretržitého ľudského hľadania šťastia, zmyslu a spásy. Má byť skôr pozvaním porozumieť tento kultúrny prúd new age a angažovať sa v skutočnom dialógu s tými, ktorí sú ovplyvnení jeho myšlienkami. Zapojeným do pastoračnej práce má dokument pomôcť pochopiť spiritualitu new age a odpovedať na ňu či už poukázaním na prvky, ktorými je táto spiritualita v protiklade s katolíckou vierou, alebo odmietnutím postojov mysliteľov new age protirečiacich kresťanskej viere. Od kresťanov sa v prvom rade vyžaduje pevné zakotvenie vo vlastnej viere. Na tomto pevnom základe môžu budovať svoj život ako pozitívnu odpoveď na výzvu z Prvého Petrovho listu: „[Bud’te] stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás. Robte to však skromne, s bázňou a s dobrým svedomím“ (1 Pt 3, 15 n.).

1. 1. Prečo práve teraz?

Začiatok tretieho tisícročia nielenže prichádza dvetisíc rokov po Kristovom narodení, ale prichádza v čase, keď sa podľa astrológov končí vek Rýb, známy ako kresťanský vek. Názov hnutia new age (nový vek) sa odvádza od blížiaceho sa astrologického veku Vodnára. New age je iba jedným z mnohých pokusov na vysvetlenie významu tohto dejinného okamihu, ktoré bombardujú súčasnú kultúru (najmä západnú), pričom je ťažké jasne rozlíšiť, čo z neho sa s kresťanským posolstvom zhoduje a čo nie. Práve preto sa zdá, že nastal pravý okamih ponúknuť hodnotenie z kresťanského pohľadu tak myslenia, ako aj praxe hnutia new age vo všeobecnosti.

Vcelku správne sa konštatovalo, že mnoho ľudí dnes tápe medzi istotou a neistotou, najmä pokiaľ ide o otázku ich vlastnej identity.¹ Niektorí hovoria, že kresťanské náboženstvo je patriarchálne a autoritatívne, že politické inštitúcie nie sú schopné zmeniť svet na lepší a že klasická (alopatická) medicína nedokáže účinne liečiť ľudí. Skutočnosť, že kedysi centrálné prvky spoločnosti sú dnes považované za nedôveryhodné alebo strácajú skutočnú autoritu, vytvorila ovzdušie, v ktorom ľudia hľadajú viac do vlastného vnútra, do seba, kde hľadajú zmysel a silu. Obracajú sa aj na alternatívne inštitúcie v nádeji, že im odpovedia na ich najhlbšie otázky. Život alternatívnych spoločenstiev sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia, ktorý bol chaotický a nemal žiadnu štruktúru, podnietil úsilie o väčšiu disciplínu a štruktúrovanosť, ktoré sú bezpochyby kľúčovými prvkami nesmierne populárnych „mystických“ hnutí. New age je príťažlivý predovšetkým preto, že mnohé z toho, čo ponúka, spĺňa tie ľudské túžby, ktoré oficiálne inštitúcie často nesplnili.

Hoci je new age zväčša reakciou na súčasnú kultúru, v mnohom je vlastne jej dieťaťom. Renesancia a reformácia vytvorili moderného západného jedinca, ktorý nie je zaťažovaný vonkajšími tlakmi, ako sú výlučne vonkajšia autorita a tradícia. Ľudia čoraz menej cítia potrebu patriť do inštitúcie (hoci osamotenosť je skutočnou pliahou moderného života) a nie sú náchylní podriaďovať sa „oficiálnej“ mienke. Pri takomto kulte človeka je náboženstvo vytlačené do vnútornej sféry, čo pripravuje pôdu na uctievanie posvätnosti vlastného ja. Práve preto new age preberá mnohé hodnoty z podnikateľskej kultúry, z „evanjelia prosperity“ (o ktorom budeme viac hovoriť v odseku 2. 4) a z konzumnej kultúry, ktorých vplyv jasne badať podľa rýchlo rastúceho počtu ľudí, ktorí tvrdia, že je možné miešať kresťanstvo s new age a vziať si z každého to, čo považujú za najlepšie.² Je dobré pripomenúť, že niektoré odchýlky v rámci kresťanstva prekročili tradičný teizmus a prijali jednostranné obrátenie sa k vlastnému ja, čo prispelo k takémuto zmiešavaniu. Dôležité je všimnúť si, že v istých praktikách new age sa Boh zúžene chápe len ako pomocník pri rozvoji jednotlivca.

New age priťahuje ľudí, ktorí sú nasiaknutí hodnotami modernej kultúry. Sloboda, autenticita, samostatnosť a ďalšie im podobné hodnoty sú považované za sväté. New age je príťažlivé pre tých, ktorí majú problém prijať patriarchálnu spoločnosť. „Nevyžaduje viac viery, ako ísť do kina“.³ a predsa by chcelo uspokojiť duchovné túžby ľudí. Vzniká tu teda zásadná otázka: Čo sa vlastne v new age rozumie pod spiritualitou? Odpoveď je kľúčom na odhalenie niektorých rozdielov medzi kresťanskou tradíciou a veľkou časťou toho, čo možno nazvať new age. Niektoré smery tohto hnutia využívajú prírodné sily a usilujú sa komunikovať s druhým svetom, aby zistili osud jednotlivcov, čím im chcú pomôcť naladiť sa na správnu frekvenciu a vyťažiť to najlepšie zo seba a z okolností, v ktorých sa nachádzajú. Vo väčšine prípadov je však toto všetko úplne fatalistické. Kresťanstvo je, naopak, výzvou hľadiť smerom von a ponad seba, k „novému adventu“ Boha, ktorý nás pozýva žiť dialóg lásky.⁴

1. 2. Éra spoločenských komunikačných prostriedkov

V posledných rokoch vznikla vďaka technologickej revolúcii v oblasti komunikačných prostriedkov úplne nová situácia. Ľahkosť a rýchlosť, akými dnes môžu ľudia komunikovať, je jedným z dôvodov, prečo sa new age tak rýchlo dostalo do pozornosti ľudí každého veku a pôvodu, pomýliac aj mnohých Kristových nasledovníkov, ktorí presne nepochopili, o čo tu ide. Najmä internet nadobudol nesmierny vplyv, predovšetkým na mladých ľudí, ktorí v ňom našli blízky a príťažlivý prostriedok na získavanie informácií. Zároveň však internet predstavuje nosič neustále sa meniacich, často pochybných informácií o rozličných stránkach náboženstiev. Nie všetko, čo je tam označené za kresťanské alebo katolícke, verne vyjadruje učenie Katolíckej cirkvi a súčasne tam možno pozorovať rozširovanie rôznych prameňov new age, od tých

serióznych až po celkom smiešne. Ľudia preto potrebujú dôveryhodné informácie o rozdieloch medzi kresťanstvom a new age a majú na ne právo.

1. 3. Kultúrna situácia

Keď skúmame viaceré tradície new age, hneď je nám jasné, že new age vlastne prináša len máločo nové. Zdá sa, že jeho názov sa rozšíril vďaka rozenkruciánstvu a slobodomurárstvu v časoch francúzskej a americkej revolúcie, ale obsahom je jednou zo súčasných foriem západného ezoterizmu. Ten sa inšpiruje gnostickými skupinami, ktoré vznikli v začiatkoch kresťanstva a najväčší rozmach dosiahli v období reformácie. Rozvíjal sa paralelne s vedeckým svetonázorom a dočkal sa rozumového zdôvodnenia v osemnástom a devätnástom storočí. Charakterizuje ho postupné odmietanie osobného Boha a zameranie sa na iné bytosti, ktoré často pôsobia ako sprostredkovatelia medzi Bohom a človekom v tradičnom kresťanstve, pričom ich však čoraz svojráznejšie prispôsobuje a pridáva k nim aj ďalšie. Silný trend v modernej západnej kultúre, ktorý vytvoril priestor pre myšlienky new age, bolo všeobecné prijatie Darwinovej evolučnej teórie. Tá spolu so zameraním sa na skryté duchovné mocnosti a sily prírody vytvorila chrbtovú kosť veľkej časti toho, čo dnes nazývame teóriou new age. Hnutie new age bolo tak široko prijaté v podstate preto, lebo svetonázor, na ktorom sa zakladalo, bol už široko prijatý. Pôda bola dobre pripravená už vznikom a rozvojom relativizmu, súčasne s pôsobením antipatie či ľahostajnosti ku kresťanskej viere. Okrem toho sa rozvinula živá diskusia o tom, či a v akom zmysle možno new age označiť za postmoderný fenomén. Existencia a horlivosť myslenia a praxe new age svedčia o neuhasiteľnej túžbe ľudského ducha po transcendentne a náboženskom zmysle, ktoré nie sú iba súčasným kultúrnym javom, ale možno ich pozorovať už v dávnych časoch, či už kresťanských, alebo pohanských.

1. 4. New age a katolícka viera

I keď pripúšťame, že new age istým spôsobom odpovedá na legitímne duchovné túžby ľudskej prirodzenosti, treba konštatovať, že sa o to pokúša vždy v rozpore s kresťanským Zjavením. Zvlášť v západnej kultúre sú veľmi prítlačivé „alternatívne“ prístupy k spiritualite. Na jednej strane sa medzi katolíckymi rozšírili nové formy psychologického prístupu k jednotlivcovi, a to aj v exercičných domoch, seminároch či formačných inštitútoch pre rehoľníkov. Na druhej strane silnejúca nostalgia a rastúci záujem, pokiaľ ide o starovekú múdrosť a staré rituály, vysvetľujú rozsiahle rozšírenie ezoterizmu a gnosticizmu. Veľa ľudí priťahuje najmä to, čo poznáme – či už správne, alebo nie – ako „keltskú“ spiritualitu,⁵ respektíve náboženstvá starovekých národov. Knihy a kurzy zaoberajúce sa spiritualitou a starodávnymi alebo východnými náboženstvami sú prekvitajúcim tovarom a často sa označujú nálepkou new age z komerčných dôvodov. Avšak väzby na tieto náboženstvá nie sú vždy jasné, ba často sa celkom popierajú.

Pri korektnom kresťanskom posudzovaní myslenia a praxe new age nemôže chýbať konštatovanie, že podobne, ako to bolo v druhom a treťom storočí v prípade gnosticizmu, aj new age predstavuje istý súhrn názorov označených Cirkvou za heterodoxné. Ján Pavol II. varuje pred problémom, ktorým je „znovuzrodenie starovekých gnostických ideí vo forme takzvaného new age. Nemôžeme podľahnúť ilúzii, že by mohlo priniesť náboženstvu nejakú obnovu. Je to iba nový spôsob praktizovania gnózy, čiže duchovného postoja, ktorý v mene hlbokého poznávania Boha nakoniec prekrucuje jeho slovo a nahrádza ho čisto ľudskými slovami. Gnóza nikdy nezmizla z pôdy kresťanstva, ale stále žila popri ňom, niekedy vo forme filozofického prúdu, častejšie s náboženskými alebo paranáboženskými obmenami, v rozhodnom, aj keď nie vyhlásenom kontraste so všetkým, čo je prirodzene kresťanské“.⁶ Možno to vidieť na príklade takzvaného eneagramu, nástroja na charakterovú analýzu, obsahujúceho deväť charakterových typov, ktorý keď sa používa ako prostriedok duchovného rastu, môže vnieť dvojznačnosť do učenia a praktizovania kresťanskej viery.

1. 5. Pozitívna výzva

Prítlačivosť new age sa nesmie podceňovať. Pri nedostatočnom pochopení obsahu kresťanskej viery sa možno mylne nazdávať, že kresťanské náboženstvo neposkytuje hlbšiu spiritualitu, a preto sú ľudia v pokušení hľadať inde. Niektorí si však myslia, že new age je už minulosťou a hovoria o „budúcom veku“

(next age).⁷ Odvolávajú sa na krízu, ktorá sa začala prejavovať v Spojených štátoch amerických na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia, no pripúšťajú, že najmä mimo anglicky hovoriacich častí sveta môže prísť táto kríza neskôr. Tovar v kníhkupectvách a vysielanie rozhlasových staníc, ale i množstvo svojpomocných skupín v mnohých mestách a mestečkách na Západe však svedčí o inom. Zdá sa, že aspoň nateraz je hnutie new age ešte veľmi živé a tvorí súčasť dnešnej kultúrnej scény.

Úspech new age je pre Cirkev výzvou. Niektorí ľudia si myslia, že kresťanské náboženstvo im už neposkytuje – a možno ani nikdy neposkytovalo – to, čo skutočne potrebujú. Hľadanie, ktoré ľudí často privádza k new age, je opravdivou túžbou po hlbšej spiritualite, po niečom, čo sa skutočne dotkne srdca a čo tomuto zmätenému a často odcudzujúcemu svetu poskytne zmysel. Je aj niečo pozitívne na kritikách, ktoré new age obracia proti „materializmu denného života, filozofie, ba dokonca medicíny či psychiatrie; proti redukcionizmu, ktorý odmieta brať do úvahy náboženské a nadprirodzené skúsenosti; proti industriálnej kultúre bezuzdného individualizmu, ktorý učí egoizmu a nezájmu o iných ľudí, budúcnosť a životné prostredie“.⁸ Problematické sú len alternatívne odpovede na existenciálne otázky, ktoré new age ponúka. Ak nechce byť Cirkev obvinená z toho, že je hluchá voči túžbam ľudí, musia jej členovia urobiť dve veci: pevnejšie sa primknúť k základom svojej viery a počuť často tiché volanie vychádzajúce zo srdca ľudí, ktoré ich vedie inam, ak nenájdu vypočutie v Cirkvi. Veriacich treba povzbudzovať, aby sa primkli bližšie k Ježišovi Kristovi a boli pripravení nasledovať ho, lebo on je pravou cestou k šťastiu, pravdou o Bohu a plnosťou života pre všetkých mužov a pre všetky ženy, ktorí sú prichytní odpovedať na jeho lásku.

2. PREHĽAD O SPIRITUALITE NEW AGE

Kresťania v mnohých západných krajinách – a čoraz častejšie aj v iných oblastiach sveta – prichádzajú do kontaktu s rozličnými stránkami javu známeho ako new age. Mnohí z nich by sa radi dozvedeli, ako možno najlepšie pristupovať k tomuto príťažlivému, no zároveň zložitému, prchavému a provokujúcemu javu. Našími úvahami sa pokúšame pomôcť kresťanom v dvoch smeroch:

- identifikovať prvky rozvíjajúcej sa tradície new age;
- rozpoznať prvky new age, ktoré sú nezlučiteľné s kresťanským zjavením.

Ide tu o pastoračnú odpoveď na súčasnú výzvu, ktorá nemá za úlohu poskytnúť vyčerpávajúci zoznam javov patriacich do new age, pretože by to bolo veľmi obsiahle dielo a tieto informácie možno nájsť už aj inde. Dôležité je pokúsiť sa new age správne pochopiť, aby ho bolo možné rozvážne posúdiť a neurobiť z neho karikatúru. Bolo by nemúdre a nepravdivé tvrdiť, že všetko, čo súvisí s týmto hnutím, je len dobré, alebo len zlé. Avšak spôsob myslenia, z ktorého vychádza religiozita new age, je ako celok ťažko zlučiteľný s učením a so spiritualitou kresťanstva.

New age nie je hnutím v takom zmysle, aký sa normálne prisudzuje výrazu „nové náboženské hnutie“, ani nie v zmysle, v akom sa obyčajne chápu termíny „kult“ alebo „sekta“. Keďže je prítomný v mnohých kultúrach a v rozličných oblastiach, ako sú hudba, film, semináre, workshopy, duchovné cvičenia, terapie a mnohé iné aktivity a podujatia, je oveľa rozšírenejší a neformálnejší ako spomínané hnutia. Avšak niektoré náboženské alebo paranáboženské skupiny vedome prijímajú jeho prvky; preto podľa niektorých je new age považovaný za zdroj myšlienok pre rôzne náboženské a paranáboženské sekty.⁹ New age nie je homogénnym hnutím, ale skôr voľnou sieťou tých, ktorých spája postoj, že treba „myslieť globálne, ale konať lokálne“. Ľudia, ktorí sú súčasťou tejto siete, sa nemusia navzájom nevyhnutne poznať a stretávajú sa len zriedkavo alebo sa nestretnú vôbec. V snahe vyhnúť sa zmätku, ktorý môže vzniknúť používaním pojmu „hnutie“, sa podaktorí vyjadrujú o new age ako o „prostredí“¹⁰ alebo ako o „kulte poslucháčov (audience cult)“.¹¹ Zároveň však treba pripomenúť, že je to „veľmi ucelený myšlienkový prúd“,¹² predstavujúci jasnú výzvu modernej kultúre. New age má synkretickú štruktúru, obsahujúcu mnoho rozličných prvkov a umožňujúcu ľuďom realizovať spoločné záujmy alebo vzťahy s rôznou intenzitou a na rozličných úrovniach. Mnohé smery, praktiky a postoje, ktoré nejakým spôsobom tvoria súčasť new age, sú v skutočnosti súčasťou rozsiahlej a ľahko identifikovateľnej reakcie na hlavný kultúrny prúd, takže v tomto zmysle je názov hnutie namieste. Možno ho naň aplikovať rovnako ako na iné rozšírené spoločenské hnutia, napríklad hnutie za občianske práva alebo mierové hnutie. Podobne ako ony, aj new age zahŕňa veľké zástupy ľudí, ktorých spájajú hlavné ciele hnutia, no sú veľmi rozdielni, pokiaľ ide o spôsob zapojenia sa a o chápanie partikulárnych cieľov.

Výraz „náboženstvo new age“ je ešte kontroverznejší, preto je lepšie sa mu vyhýbať, hoci new age je často odpoveďou na výzvy a potreby náboženského charakteru a obracia sa na ľudí, ktorí sa usilujú objaviť alebo

znovu objaviť duchovný rozmer vlastného života. Rozhodnutie vyhýbať sa výrazu „náboženstvo new age“ nechce spochybňovať autentický charakter hľadania zmyslu alebo významu v živote týchto ľudí, ale skôr rešpektovať skutočnosť, že mnohí prívrženci tohto hnutia starostlivo rozlišujú medzi náboženstvom a spiritualitou. Mnohí odmietli organizované náboženstvo, lebo podľa nich nedokázalo uspokojiť ich potreby, a práve z tohto dôvodu obrátili sa inde, aby našli „spiritualitu“. Okrem toho základom new age je presvedčenie, že čas jednotlivých náboženstiev je už preč, a teda hovorí o new age ako o náboženstve by bolo v protiklade s tým, ako sa toto hnutie samo chápe. Napriek tomu je celkom správne zaradiť new age do širšieho rámca ezoterickej religiozity, ktorej príťažlivosť rastie.¹³

Tento text kladie základnú otázku. Predstavuje totiž pokus o pochopenie a zhodnotenie niečoho, čo je vlastne vyzdvihovanie bohatstva ľudskej skúsenosti. Preto bude nevyhnutne kritizovaný za to, že je nespravodlivý ku kultúrnemu hnutiu, ktorého podstatou je prekročiť úzke hranice racionálneho myslenia. Zároveň však má byť pre všetkých kresťanov pozvaním, aby brali new age vážne, preto od čitateľov vyžaduje, aby vstúpili do kritického dialógu s ľuďmi, ktorí k tej istej realite pristupujú z úplne iného uhla pohľadu.

Pastoračná účinnosť Cirkvi v treťom tisícročí vo veľkej miere závisí od prípravy kvalitných hlásateľov evanjeliového posolstva. To, čo nasleduje, je odpoveďou na problémy, s ktorými sa mnohí stretajú pri kontakte s takým komplexným a prchavým javom, ako je new age. Zároveň je pokusom pochopiť, čo je to new age, a spoznať otázky, na ktoré sa pokúša nájsť odpovede a riešenia. Existuje niekoľko vynikajúcich kníh a iných zdrojov, ktoré mapujú celý tento jav alebo podrobnejšie vysvetľujú jeho zvláštne stránky. Na niektoré z nich sa odvolávame v dodatku. Nie vždy však posudzujú daný problém vo svetle kresťanskej viery. Preto je cieľom nášho príspevku pomôcť práve katolíkom nájsť kľúč k porozumeniu základných princípov, z ktorých sa odvíja myslenie new age, aby dokázali z kresťanského hľadiska posúdiť prvky new age, s ktorými sa stretnú. Treba poznamenať, že mnohí ľudia nemajú radi označenie new age a niektorí navrhujú výraz „alternatívna spiritualita“, ktorý by bol podľa nich správnejší a menej ohraničený. Pravda je, že mnohé z javov spomínaných v tomto dokumente nie sú z dôvodu stručnosti bližšie špecifikované, no predpokladá sa, že čitatelia spoznajú jav alebo skupinu javov, ktoré možno odôvodnene spájať so všeobecným kultúrnym hnutím, často označovaným new age.

2. 1. Čo nové new age prináša?

Pre mnohých sa výraz new age jednoznačne vzťahuje na veľmi významný prelomový bod v dejinách. Podľa niektorých astrológov žijeme vo veku Rýb, v ktorom vládne kresťanstvo, ale tento vek má byť začiatkom tretieho tisícročia nahradený novým vekom Vodnára (New Age of Aquarius).¹⁴ Vďaka vplyvu teozofie, špiritizmu, antropozofie a ich ezoterických predchodcov zaujíma vek Vodnára v hnutí new age významné miesto. Ľudia upozorňujúci na blížiacu sa zmenu vo svete tým neraz vyjadrujú svoju túžbu po tejto zmene, pričom im nejde ani tak o zmenu vo svete samotnom, ako skôr v našej kultúre a v spôsobe nášho vzťahu k svetu; to obzvlášť platí pre tých, ktorí zdôrazňujú myšlienku novej paradigmy pre život. Takýto prístup je veľmi príťažlivý, lebo podľa neho nie sú ľudia len pasívnymi pozorovateľmi meniacej sa kultúry, ale zohrávajú aktívnu úlohu pri jej zmene a pri vytváraní nového duchovného povedomia. Existujú však aj prístupy kladúce väčší dôraz na nezadržateľnú postupnosť prírodných cyklov. V každom prípade je vek Vodnára skôr víziou než teóriou. Tradícia new age je veľmi široká a zahŕňa mnohé predstavy, ktoré nemajú priamy súvis s prechodom z veku Rýb do veku Vodnára. Nachádzajú sa v nej umiernené, no dosť všeobecné predstavy o budúcnosti, v ktorej bude existovať akási planetárna spiritualita po boku jednotlivých náboženstiev a podobne aj planetárne politické inštitúcie ako doplnok miestnych. Budú jestvovať globálne a demokratickejšie ekonomické jednotky, umožňujúce väčšiu spoluúčasť, bude sa kladť väčší dôraz na komunikáciu a výchovu, v otázke zdravia sa bude kombinovať oficiálna medicína so samoliečiteľstvom, vnímanie vlastného ja bude viac androgynické a budú jestvovať spôsoby zjednocujúce vedu, mystiku, technológiu a ekológiu. To všetko opäť svedčí o hlbokej túžbe po plnom a zdravom živote ľudského rodu i celej planéty. Medzi tradície, ktoré sa zaraďujú do new age, patria aj starodávne egyptské okultné praktiky, kabala, ranokresťanský gnosticizmus, sufizmus, druidská múdrosť, keltské kresťanstvo, stredoveká alchymia, renesančný hermetizmus, zenbudhizmus, joga atď.¹⁵

Hľa, toto je „nové“ na new age. Ide tu o „synkretizmus ezoterických a sekulárnych prvkov“,¹⁶ pospájaných navzájom v dôsledku rozšíreného presvedčenia, že dozrel čas na základnú zmenu v jednotlivcovi, v spoločnosti i vo svete. Potreba tejto zmeny sa vyjadruje rôznymi spôsobmi:

- od Newtonovej mechaniky až po kvantovú fyziku;
- od moderného zdôrazňovania rozumu až po vyzdvihovanie pocitov, emócií a skúseností (čo sa často opisuje ako prechod od racionálneho uvažovania ľavej hemisféry mozgu k intuitívnemu uvažovaniu pravej hemisféry);
- od mužskej a patriarchálnej nadvlády k oslave ženskosti v jednotlivcoch i v spoločnosti.

V tejto súvislosti sa často používa výraz „zmena paradigmy“. V niektorých prípadoch sa dokonca predpokladá, že takáto zmena je nielen žiaduca, ale priam nevyhnutná. Odmietanie modernosti, ktoré je základom tejto túžby po zmene, nie je nové a možno ho opísať ako „moderné znovuoživenie pohanských náboženstiev, v ktorých sú primiešané vplyvy východných náboženstiev, modernej psychológie, filozofie, vedy a ‚protikultúry‘, ktorá sa rozvinula v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch minulého storočia“.17 New age teda nesvedčí o ničom inom ako o kultúrnej revolúcii, ktorá je komplexom reakcií na dominantné myšlienkové prúdy a hodnoty západnej kultúry, pričom jeho idealistický kriticizmus je paradoxne typický práve pre kultúru, proti ktorej bojuje.

Považujeme za potrebné povedať ešte pár slov o výraze zmena paradigmy. Tento pojem sa stal populárny vďaka Thomasovi Kuhnovi, americkému historikovi vied, ktorý chápal paradigmu ako „celkový systém rôznych vier, hodnôt, techník atď., ktoré uznávajú členovia istého spoločenstva“.18 Pri zmene paradigmy ide skôr o celkovú zmenu perspektívy než o postupný vývoj. Je to skutočná revolúcia a Kuhn zdôrazňuje, že konkurenčné paradigmy sú nezlučiteľné a nemôžu existovať súčasne. Preto je úplne mylná predstava, že zmena paradigmy v oblasti náboženstva a spirituality je len novým spôsobom, ako utvrdiť tradičnú vieru. V skutočnosti ide o radikálnu zmenu v pohľade na svet, ktorá sponchybňuje nielen obsah, ale aj základnú interpretáciu predošlej predstavy. Vari najjasnejším príkladom toho je – pokiaľ ide o vzťah medzi new age a kresťanstvom – kompletne prehodnotenie života a významu Ježiša Krista. Nie je teda možné zlúčiť tieto dve predstavy.19

Veda a technika zjavne nedokázali ľuďom poskytnúť to, čo spočiatku sľubovali, preto sa pri hľadaní zmyslu a oslobodenia obrátili na spiritualitu. New age, ako vieme, vzniklo z hľadania niečoho humánnejšieho a krajšieho, ako bol deprimujúci a odcudzujúci život západnej spoločnosti. Jeho prví predstavitelia boli pripravení ísť pri svojom hľadaní do veľkej šírky, preto má new age veľmi eklektický charakter. Môže byť tiež jedným zo znakov „návratu k viere“, ale zaiste nie návratu k ortodoxným kresťanským učeniam a vierovyznaniam. Prvými symbolmi tohto „hnutia“, ktoré prenikli do západnej kultúry, boli známe woodstocky festival v štáte New York roku 1969 a muzikál Vlasy, ktorý prináša hlavné myšlienky new age v symbolickej piesni Vodnár.20 Avšak bol to skôr len vrchol ľadovca, ktorého skutočné rozmery sa ukázali iba relatívne nedávno. V niektorých oblastiach ešte stále pretrvávajú idealizmus šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia, hoci nie sú to už prevažne dospievajúci, ktorí sa k nemu hlásia. Vymizli vzťahy s ľavicovými politickými ideológiami a psychodelické drogy už nehrajú takú úlohu ako kedysi. Všetličo sa odvtedy odohralo, takže tieto názory sa už nezdaajú také revolučné; „spirituálne“ a „mystické“ smery, ktoré boli predtým vyhradené pre protikultúru, sa teraz stali súčasťou hlavného kultúrneho prúdu a ovplyvňujú rozličné stránky života, napríklad medicínu, vedu, umenie a náboženstvo. Západnú kultúru teraz charakterizuje oveľa všeobecnejšie politické a ekologické vedomie a celá táto kultúrna zmena mala veľký vplyv na životný štýl ľudí. Niektorí navrhli, aby sa práve hnutie new age považovalo za významný prechod k tomu, čo sa pokladá za „oveľa lepší spôsob života“.21

2. 2. Čo chce new age ponúknuť?

2. 2. 1. Očarenie: musí tam byť anjel

Jedným z najbežnejších prvkov spirituality new age je fascinácia mimoriadnymi úkazmi, najmä paranormálnymi javmi. Ľudia považovaní za médiá tvrdia, že v extáze, počas javu nazývaného v new age channeling (kanálovanie, kontaktácia), prevezme kontrolu nad ich telom a schopnosťami iná bytosť. Niektorí svedkovia takejto udalosti ochotne tvrdia, že tu skutočne ide o duchovné úkazy, ktoré však nepochádzajú od Boha, hoci sa temer vždy používa reč lásky a svetla. Možno by bolo správnejšie hovoriť v tomto prípade o súčasnej forme špiritizmu, nie o spiritualite v prísnom zmysle slova. Ďalšími priateľmi a radcami z duchovného sveta sú v new age anjeli (ktorí sa stali ústrednou témou nového knižného a reprografického trhu). Tí, ktorí o nich hovoria, to však robia veľmi nesystematicky; presné rozlíšenie v tejto oblasti sa dokonca niekedy považuje za zbytočné, pretože „jestvuje viacero úrovní vodcov, entít, energií a

bytosť v každom kúte univerza... Z nich si možno vybrať a vziať podľa vlastných mechanizmov príťažlivosti či odpudivosti“.22 Tieto duchovné entity sú často nenábožensky vyzývané, aby pomohli pri relaxácii zameranej na zlepšenie rozhodovacej schopnosti a kontroly nad vlastným životom a kariérou. Ďalšou zo skúseností new age, ktorou sa chvália ľudia považujúci sa za mystikov, je splynutie niektorých duchov s výnimočnými osobami, prostredníctvom ktorých vyučujú. Niektorí prírodní duchovia sú opísaní ako mocné energie existujúce v prírodnom svete alebo aj na „vnútorných úrovniach“: teda dosiahnuteľné pomocou rituálov, drog a iných techník vyvolávajúcich zmenené stavy vedomia. Je zrejmé aspoň v teórii, že v new age sa často neuznáva nijaká vyššia duchovná autorita od osobnej vnútornej skúsenosti.

2. 2. 2. Harmónia a porozumenie: dobré vibrácie

Rôzne javy, ako sú findhornská záhrada alebo feng šui,²³ predstavujú rozmanité spôsoby poukazujúce na význam súladu s prírodou a s vesmírom. V new age sa nerozlišuje medzi dobrom a zlom. Podľa neho sú ľudské činy ovocím buď osvietenia, alebo nevedomosti, a preto nikoho nemožno odsúdiť a nikto nepotrebuje odpustenie. Viera v existenciu zla vraj môže splodiť len negativizmus a strach. Odpoveďou na negativizmus je láska. Avšak pri láske nejde o jej konkrétne prejavy v skutkoch, ale skôr o nastavenie mysle. Láska sa tu chápe ako energia, vysokofrekvenčná vibrácia, pričom tajomstvo šťastia, zdravia a úspechu spočíva v schopnosti naladiť sa na ňu, čiže nájsť si svoje vlastné miesto v dlhom reťazci bytí. Učitelia a terapie new age chcú ponúknuť kľúč na dosiahnutie súladu medzi všetkými prvkami vesmíru, aby ľudia mohli naladiť „tón“ svojho života a dosiahnuť absolútnu harmóniu medzi sebou navzájom i so všetkým, čo ich obklopuje. Teoretický rámec, v ktorom sa to podáva, je však u každého autora iný.²⁴

2. 2. 3. Zdravie: zlatý život

Formálna (alopatická) medicína sa dnes obmedzuje na liečenie jednotlivých, izolovaných chorôb a nedokáže nazerať na zdravie človeka v širších súvislostiach. Tento jej prístup vyvolal značný a pochopiteľný nárast nespokojnosti. Alternatívne terapie si získali nesmiernu popularitu, pretože sa snažia hľadať na človeka ako na celok a chcú skôr uzdravovať, než liečiť. Holistická medicína sa, ako vieme, zameriava na významnú úlohu mysle pri fyzickom uzdravovaní. Tvrdí, že prepojenie medzi psychickou a fyzickou stránkou človeka sa nachádza v imunitnom systéme a v indickom systéme čakier. Podľa new age pochádza choroba a utrpenie z konania proti prírode. Pokiaľ sme v harmónii s prírodou, môžeme očakávať zdravší život aj materiálnu prosperitu. Podľa niektorých liečiteľov new age by dokonca nemusela byť pre nás nevyhnutnosťou ani smrť. Rozvoj nášho ľudského potenciálu nás uvedie do kontaktu s naším vnútorným božstvom a s tými časťami nás samých, ktoré sa nám odcudzili a boli potlačené. Tie sa prejavujú predovšetkým v zmenených stavoch vedomia (Altered States of Consciousness – ASCs), neraz vyvolaných drogami a rozličnými technikami rozširovania vedomia, najmä v rámci „transpersonálnej psychológie“. Šamana často považujú za odborníka na zmenené stavy vedomia, za človeka, ktorý je schopný byť sprostredkovateľom medzi transpersonálnymi sférami duchov alebo božstiev a ľudským svetom.

Jestvuje pozoruhodné množstvo prístupov, ktoré podporujú holistické zdravie, niektoré vychádzajú zo starodávnych kultúrnych tradícií, a to či už náboženských, alebo ezoterických, iné súvisia s psychologickými teóriami rozvinutými v Esalene v rokoch 1960 – 1970. New age propaguje širokú škálu liečebných praktík, ako sú akupunktúra, biofeedback (biologická spätná väzba), chiropraktika, kinezioterapia, homeopatia, iridológia, masáže a rôzne druhy bodyworku (ako sú ergonómia, Feldenkraisova metóda, reflexológia, rolfing, polaritná masáž, terapeutický dotyk atď.), meditácia a vizualizácia, stravovacie terapie, psychické uzdravovanie, liečenie pomocou rastlín, kryštálov, kovov, hudby alebo farieb, reinkarnačné terapie a nakoniec dvanásťstupňové programy a svojpomocné skupiny.²⁵ New age vidí zdroj uzdravenia v našom vnútri, pričom je niečím, čo môžeme dosiahnuť, ak sa napojíme na našu vnútornú alebo na vesmírnu energiu.

Vzhľadom na to, že dobré zdravie zahŕňa aj predĺženie života, new age vlastne ponúka učenie Východu v západných pojmoch. Pôvodne bola reinkarnácia súčasťou hinduistického cyklického spôsobu myslenia, ktorého základom je átman, božské jadro osobnosti (neskôr pojem jiva), ktoré sa presúvalo z jedného tela do druhého v cykle utrpenia (samsara) podriadenom zákonu karmy, súvisiacej so správaním v minulých životoch. Nádej spočívala v možnosti zrodiť sa v lepších podmienkach alebo sa nakoniec úplne oslobodiť od nutnosti znovuzrodenia. Vo väčšine budhistických tradícií však neputuje z tela do tela duša, ale kontinuum

vedomia. Prítomný život je uväznený v potenciálne nekonečnom vesmírnom procese, ktorý zahŕňa aj bohov. Od čias Gottholda E. Lessinga sa na Západe začala reinkarnácia chápať oveľa optimistickejšie – ako proces postupného učenia a individuálneho naplnenia. Špiritizmus, teozofia, antropozofia a new age hľadajú na reinkarnáciu ako na účasť na vesmírnej evolúcii. Zdá sa, že tento postkresťanský prístup k eschatológii odpovedá na nevyriešené otázky teodícey a zbavuje sa pojmu „peklo“. Keď je duša oddelená od tela, môže človek znovu uvidieť celý svoj dovtedajší život, a v okamihu, keď sa spojí so svojim novým telom, v predstihu uvidí niečo z nastávajúceho života. Ľudia majú prístup k svojim predchádzajúcim životom prostredníctvom snov a meditačných techník.²⁶

2. 2. 4. Integrálna jednota: záhadná magická cesta

V centre pozornosti hnutia new age je úsilie o „celistvosť“. Prítomnosť povzbudzuje do prekonávania všetkých foriem „dualizmu“, lebo vraj akékoľvek rozdelenie je nezdravým produktom menej osvietenej minulosti. Medzi rozdelenia, ktoré new age považuje za nutné prekonať, patrí napríklad reálne rozlišovanie medzi Stvoriteľom a stvorením, medzi človekom a prírodou, duchom a hmotou, ktoré nesprávne označuje za dualistické formy. Za prazákad týchto dualistických tendencií sa pokladá židovsko-kresťanská tradícia západnej spoločnosti, hoci by bolo správnejšie spájať ich s manicheizmom. Vedeckej revolúcii a duchu moderného racionalizmu sa vyčíta najmä ich tendencia k fragmentácii, pričom sa s organickými celkami zaobchádza ako s mechanickými, ktoré možno redukovať na ich najmenšie zložky a vysvetliť pomocou najnovších pojmov. Ďalej sa im vyčíta tendencia redukovať ducha na hmotu, takže duchovná realita – vrátane duše – sa stáva skôr náhodným epifenoménom v podstate hmotných procesov. Vo všetkých týchto oblastiach sa alternatívy new age nazývajú holistické. Holizmus preniká celým hnutím new age, počnúc starostlivosťou o holistické zdravie až po hľadanie jednotiacieho vedomia, od ekologického povedomia až po predstavu globálneho „budovania siete“.

2. 3. Základné princípy myslenia new age

2. 3. 1. Globálna odpoveď v čase krízy

„Tak kresťanská tradícia, ako aj sekulárna viera v nekonečný proces vedeckého rozvoja museli čeliť vážnej kríze, ktorá sa prvýkrát prejavila počas študentských revolúcií roku 1968.“²⁷ Múdrost predchádzajúcich generácií bola náhle zbavená svojho významu a rešpektu a všemohúcnosť vedy sa vytratila, takže Cirkev „musela čeliť vážnemu kolapsu pri odovzdávaní svojej viery mladšej generácii“.²⁸ Všeobecnú stratu viery v tieto dávne piliere svedomia a spoločenskej súdržnosti sprevádzal neočakávaný návrat vesmírnej religiozity, rituálov a rozličných foriem viery, o ktorých si mnohí mysleli, že kresťanstvo ich už vytlačilo. Tento večný ezoterický spodný prúd však nikdy skutočne nevyschol. Naproti tomu nárast popularity ázijských náboženstiev bol v prostredí Západu niečím úplne novým; etablovali sa koncom devätnásteho storočia v teozofickom hnutí, pričom odzrkadľovali „rastúce vedomie globálnej spirituality, zahŕňajúcej všetky jestvujúce náboženské tradície“.²⁹

Večná filozofická otázka „jedného a mnohého“ nadobúda modernú, súčasnú podobu v pokuse o prekonanie nielen nenáležitého rozdelenia, ale aj reálnych rozdielov a rozlíšení, čoho najbežnejším vyjadrením je holizmus, dôležitá zložka new age a jeden z hlavných znamení čias v poslednej štvrtine dvadsiateho storočia. Obrovské množstvo energie sa venovalo snahe o odstránenie rozdelenia do sektorov, ktoré bolo charakteristické pre mechanistickú ideológiu, čo však zároveň vyvolalo povinnosť podriať sa globálnej sieti, ktorá nadobúda takmer transcendentnú moc. Jasným dôsledkom toho je proces transformácie vedomia a rozvoj ekológie.³⁰ Nová vízia, ktorá je cieľom transformácie vedomia, potrebovala istý čas na to, aby bola sformulovaná, a jej upevňovaniu bránili staršie myšlienkové systémy považované za status quo. Úspech zaznamenalo zovšeobecnenie ekológie do podoby fascinácie prírodou a sakralizácie Zeme ako Matky Zeme či Gaie, a to s misijným zápalom charakteristickým pre politiku zelených. Za výkonný orgán Zeme sa považuje celé ľudstvo a len globálna vláda je pomocou globálnej etiky schopná zaistiť harmóniu a porozumenie, ktoré sú nevyhnutné na zodpovedné spravovanie Zeme. Verí sa, že teplo Matky Zeme, ktorej božstvo preniká celým stvorenstvom, dokáže preklenúť priepasť medzi stvorenstvom a transcendentným židovským a kresťanským Bohom Otcom, a tak odstrániť aj perspektívu, že raz bude ním toto stvorenstvo súdené.

V takejto predstave uzavretého vesmíru, ktorá spolu s nami zahŕňa „Boha“ a iné duchovné bytosti, spoznávame skrytý panteizmus. To je základný prvok prenikajúci celé myslenie a prax new age, ovplyvňujúci hneď na začiatku každé iné pozitívne tvrdenie, ktoré by podporovalo niektorú stránku jeho spirituality. My kresťania totiž veríme v opak, a síce, že „človek je vo svojej podstate stvorením a zostáva ním po celú večnosť, takže pohltenie ľudského ja v božskom ja nikdy nebude možné“.31

2. 3. 2. Základná osnova myslenia new age

Základnú osnovu myslenia new age treba hľadať v ezotericko-teozofickej tradícii, ktorá bola európskymi intelektuálnymi kruhmi široko prijatá v osemnástom a devätnástom storočí. Zvlášť silne bola prítomná v slobodomurárstve, špiritizme, okultizme a v teozofii, ktorým bol spoločný určitý druh ezoterickej kultúry. V ich pohľade na svet sú viditeľné a neviditeľné vesmíry spojené radom spoločných znakov, analógií a vplyvov medzi mikrokozmosom a makrokozmosom, medzi kovmi a planétami, medzi planétami a rôznymi časťami ľudského tela, medzi viditeľným vesmírom a neviditeľnou sférou reality. Príroda je živou bytosťou – prestúpenou sieťou sympatií a antipatií, oživovanou svetlom a skrytým ohňom –, ktorú sa ľudské bytosti snažia ovládnuť. Ľudia sa môžu s týmito vyššími a nižšími svetmi skontaktovať pomocou predstavivosti (ktorá je orgánom ich duše alebo ducha), cez sprostredkovateľov (anjelov, duchov, diablov), respektíve cez rituály.

Ľudia môžu byť zasvätení do tajomstiev vesmíru, Boha a vlastného ja pomocou duchovnej cesty transformácie. Jej konečným cieľom je gnóza (gnosis), najvyššia forma poznania, ktorá je ekvivalentom spásy. Zahŕňa skúmanie najstarších a najvýznamnejších filozofických tradícií (čo býva nesprávne označované philosophia perennis) a náboženstiev (prvotná teológia), ako i tajného (ezoterického) učenia, ktoré je kľúčom ku všetkým „exoterickým“, teda každému dostupným tradíciám. Ezoterické učenie odovzdáva majster nasledovníkom v postupnom programe iniciácie (zasvätenia).

Niektorí považujú ezoterizmus devätnásteho storočia za úplne sekularizovaný. Alchymia, astrológia a iné prvky tradičného ezoterizmu boli doplnené istými oblasťami modernej kultúry, ako je skúmanie kauzálnych zákonov, evolucionizmus, psychológia a štúdium náboženstiev. Svoju najčistejšiu podobu dosiahol tento typ ezoterizmu v myšlienkach Rusky Jeleny Petrovny Blavatskej, považovanej za médium, ktorá spolu s Henrym Olcottom založila v roku 1875 v New Yorku Teozofickú spoločnosť. Jej snahou bolo zjednotiť prvky východnej a západnej tradície v evolučnom druhu špiritizmu. Spoločnosť mala tri hlavné ciele:

1. „Vytvoriť jadro univerzálneho bratstva ľudstva bez rozdielu rasy, viery, spoločenského postavenia a farby pleti.
2. Podporiť komparatívne štúdium náboženstva, filozofie a vedy.
3. Preskúmať ešte nevysvetlené zákony prírody a latentné sily v človeku.“

„Zmysel týchto cieľov... je potrebné objasniť. Prvý cieľ bezvýhradne odmieta ‚iracionálny fanatizmus‘ a ‚sektárstvo‘ tradičného kresťanstva, tak ako ho chápu špiritisti a teozofi... Avšak z týchto cieľov nie je hneď jasné, že teozofi považujú za ‚vedu‘ okultnú vedu a za ‚filozofiu‘ okultnú filozofiu (occulta philosophia) a že prírodné zákony sú podľa nich okultnej alebo psychickej povahy. Zároveň očakávajú, že komparatívne štúdium náboženstva nakoniec povedie k odhaleniu ‚prvotnej tradície‘, sformovanej napokon do večnej hermetistickej philosophia perennis.“32

Významnou zložkou písomností pani Blavatskej bola emancipácia žien, ktorej dôsledkom bol útok na „mužský rod“ Boha židovstva, kresťanstva a islamu. Povzbudzovala ľudí, aby sa vrátili k hinduistickej bohyni matke a praktizovali ženské čnosti. Toto učenie sa ďalej rozvíjalo pod vedením Annie Besantovej, ktorá stála na čele feministického hnutia. Dnes pokračuje v boji proti „patriarchálnemu“ kresťanstvu hnutie Wicca (Čarodejnice) a „spiritualita žien“.

Marilyn Fergusonová venovala jednu kapitolu svojej knihy The Aquarian Conspiracy (Sprisahanie Vodnára) predchodcom veku Vodnára, ktorí rozvíjali osnovu transformačnej vízie, založenej na rozširovaní vedomia a na skúsenosti sebatranscendencie. Medzi inými spomína aj amerického psychológa Williama Jamesa a švajčiarskeho psychiatra Carla Gustava Junga. James definoval náboženstvo ako skúsenosť, nie ako dogmu, a učil, že ľudské bytosti môžu zmeniť svoje mentálne postoje tak, že budú schopné stať sa architektmi vlastného osudu. Jung zdôrazňoval transcendentný charakter vedomia a zaviedol myšlienku kolektívneho nevedomia ako istého druhu zásobárne so symbolmi a spomienkami, ktoré majú spoločné ľudia rozličných období a kultúr. Podľa Wouteru Hanegraaffa prispeli obaja spomínaní muži k „sakralizácii psychológie“, ktorá sa následne stala dôležitým prvkom myslenia a praxe new age. Vskutku, Jung „nielenže

„psychologizoval“ ezoterizmus, ale tiež „sakralizoval“ psychológiu tým, že ju naplnil obsahom typickým pre ezoterické špekulácie. Výsledkom bol súbor teórií, ktoré umožňovali ľuďom hovoriť o Bohu, pričom v skutočnosti mysleli na vlastné psyché, a hovoriť o vlastnom psyché, no mať na mysli božstvo. Ak je psyché „mysel“ a tiež Boh je „mysel“, potom spochybníť jedno znamená spochybníť aj druhé“.33 Na obvinenie, že „psychologizoval“ kresťanstvo, odpovedal Jung tvrdením, že „psychológia je moderným mýtom a iba prostredníctvom tohto súčasného mýtu možno porozumieť viere“.34 Isté je, že Jungova psychológia osvetľuje mnohé stránky kresťanskej viery, najmä potrebu čeliť realite zla, ale jeho náboženské presvedčenie bolo v rozličných obdobiach jeho života také rôzne, že nám po sebe zanechal veľmi zmätený obraz Boha. Centrálnym prvkom jeho predstavy o Bohu je kult slnka, kde je boh životnou energiou (libidom) vnútri človeka.35 Ako hovorí on sám, „toto porovnanie nie je iba hrou slov“.36 Jung má na mysli „vnútorného boha“, božskú podstatu, ktorá je podľa jeho presvedčenia prítomná v každej ľudskej bytosti. Cesta k vnútornému vesmíru vedie cez nevedomie. Súlad vnútorného sveta s vonkajším možno dosiahnuť prostredníctvom kolektívneho nevedomia.

Tendenciu zamieňať si navzájom psychológiu a spiritualitu si osvojilo Hnutie ľudského potenciálu (Human Potential Movement), ktoré vzniklo koncom šesťdesiatych rokov na Esalenskom inštitúte v Kalifornii. Transpersonálna psychológia, silne ovplyvnená orientálnymi náboženstvami a Jungom, ponúkla kontemplatívnu cestu, na ktorej sa veda stretá s mysticismom. Zdôrazňovanie telesnosti, hľadanie ciest na rozširovanie vedomia a pestovanie mýtov kolektívneho nevedomia, to všetko povzbudilo do hľadania „boha vo vlastnom vnútri“. Na to, aby človek uskutočnil svoj potenciál a stal sa bohom, ktorým vo svojom vnútri vlastne je, bolo treba prekonať vlastné ego. To sa dalo dosiahnuť zvolením vhodnej terapie – meditáciou, parapsychologickými zážitkami, používaním halucinogénov. Všetky tieto spôsoby slúžili na dosiahnutie „vrcholného zážitku“, „mystického“ zážitku splynutia s Bohom a s vesmírom.

Znak Vodnára bol prebraný z astrologickej mytológie, no neskôr sa stal výrazom túžby po radikálne novom svete. Dvoma centrami, ktoré na začiatku slúžili ako hnacie motory new age a v istom zmysle sú nimi až dodnes, boli Záhradná komunita vo Findhorne (Garden community at Findhorn) v severovýchodnom Škótsku a Centrum pre rozvoj ľudského potenciálu v Esalene (Centre for the development of human potential at Esalen) v Big Sur (Kalifornia, USA). To, čo new age neustále živí, je rastúce globálne vedomie a čoraz väčšie uvedomovanie si blížiacej sa ekologickej krízy.

2. 3. 3. Ústredné témy new age

New age nie je náboženstvom v presnom zmysle slova, avšak predmetom jeho záujmu je to, čo označujeme za „božské“. Podstatou new age je voľné spojenie rozličných aktivít, myšlienok a ľudí, na ktoré možno tento názov oprávnene aplikovať. Nejestvuje teda nijaká konkrétna formulácia učenia new age, ako je to pri štandardných náboženstvách. Napriek tomu a napriek nesmiernej pestrosti môžeme v rámci new age pozorovať niektoré spoločné prvky:

- vesmír sa chápe ako organický celok;
- je oživovaný energiou, ktorá sa tiež nazýva „božská duša“ alebo „duch“;
- verí sa v sprostredkovateľskú funkciu rôznych duchovných entít – ľudské bytosti sú schopné vystúpiť do vyšších neviditeľných sfér a ovládať svoj život po smrti;
- predpokladá sa existencia „večného poznania“, ktoré predchádza a prevyšuje všetky náboženstvá a kultúry;
- ľudia nasledujú osvietených majstrov.

2. 3. 4. Čo hovorí new age

2. 3. 4. 1. ... o ľudskej osobe

New age verí, že človek môže dosiahnuť dokonalosť pomocou širokého spektra rôznych techník a terapií (v protiklade ku kresťanskej predstave o potrebe spolupráce s Božou milosťou). V podstate sa zhoduje s Nietzscheho myšlienkou, že kresťanstvo zabránilo tomu, aby sa naplno prejavilo pravé človečenstvo. Dosiahnuť dokonalosť znamená v tomto prípade dosiahnuť sebanaplnenie v súlade so systémom hodnôt, ktoré sme si sami vytvorili a ktoré sú dosiahnuteľné našimi vlastnými silami. Možno tu teda hovoriť o ja, ktoré utvára samo seba. Podľa takéhoto chápania je medzi tým, aké sú ľudské bytosti teraz a aké budú, keď

naplno zrealizujú svoje možnosti, väčší rozdiel ako medzi ľudskými bytosťami a antropoidmi.

Užitočné je rozlišovať medzi ezoterizmom, čiže hľadaním poznania, a mágiou alebo okultizmom, ktoré sú nástrojmi na získanie moci. Niektoré skupiny sú zároveň ezoterické i okultné. Jadrom okultizmu je vôľa k moci založená na sne stať sa božským. Techniky rozširovania vedomia majú za úlohu odhaliť ľuďom ich božskú moc. Využívaním tejto moci pripravujú ľudia cestu veku osvietenia (Age of Enlightenment). Vyvyšovanie ľudstva prevracia naruby správny vzťah medzi Stvoriteľom a stvorenstvom, pričom jednou z jeho extrémnych foriem je satanizmus. Satan sa stáva symbolom vzbury proti konvenciám a pravidlám, symbolom, ktorý často nadobúda agresívne, sebecké a násilné formy. Niektoré evanjelické skupiny vyjadrili svoje obavy z podprahovej prítomnosti toho, čo definujú ako satanský symbolizmus, v určitých druhoch rockovej hudby, ktorá má silný vplyv na mladých ľuďoch. To všetko je veľmi vzdialené od posolstva pokoja a harmónie, ktoré nachádzame v Novom zákone, a jedným z dôsledkov býva prehnané zvyšovanie ľudstva, ktoré vedie k popieraniu transcendentného Boha.

Tieto vplyvy nepôsobia však len na mládež. Základné témy ezoterickej kultúry sú prítomné aj v politike, vo výchove a v legislatíve.³⁷ Osobitne to platí pre ekológiu. Silný dôraz, ktorý radikálna ekológia kladie na biocentrizmus, je popieraním biblického antropologického pohľadu, podľa ktorého sú ľudské bytosti ústredným prvkom sveta, pretože sú považované za kvalitatívne nadradené ostatným prírodným formám. Takýto biocentrický prístup je dnes v legislatíve a vo výchove veľmi častý, hoci znižuje dôstojnosť človeka. Rovnaká ezoterická kultúrna osnova sa nachádza v ideologických teóriách, ktoré sú základom demografickej politiky a experimentov genetického inžinierstva, javiaceho sa ako vyjadrenie ľudského sna môcť sa nanovo stvoriť. Ako ľudia dúfajú, že to dosiahnu? Rozlúštením ľudského genetického kódu, zmenou prirodzených pravidiel sexuality, prekročením hraníc smrti.

Za typický pre new age možno považovať názor, že ľudia sa rodia s božskou iskrou, čo nám pripomína staroveký gnosticizmus. Tá ich spája s „celkom“. V podstate sú považovaní za božských, hoci sa na vesmírnom božstve podieľajú na rozličných úrovniach vedomia. Sme teda spolutvorcami a vytvárame našu vlastnú realitu. Mnohí autori new age tvrdia, že na základe predstavy, v ktorej každý jednotlivec je považovaný za tvorivý zdroj vesmíru, si môžeme zvoliť okolnosti svojho života (dokonca aj chorobu alebo smrť), avšak musíme prejsť ešte dlhú cestu, aby sme správne pochopili, kde je naše miesto v jednote vesmíru. Tou cestou je podľa nich psychoterapia a spásou je spoznanie univerzálneho vedomia. Hriech nejestvuje; existuje len nedokonalé poznanie. Identita každej ľudskej bytosti je rozplynutá v univerzálnom bytí a v procese po sebe nasledujúcich vtelení. Ľudia podliehajú určujúcemu vplyvu hviezd, ale môžu sa otvoriť božstvu žijúcemu v ich vnútri, ak sa budú neprestajne snažiť (prostredníctvom vhodných techník) o čoraz väčší súlad medzi vlastným ja a božskou vesmírnou energiou. Zvonka pochádzajúce zjavenie a spása nie sú potrebné, potrebná je len skúsenosť spásy v ľuďoch samých (samospasenie), ktorú možno dosiahnuť psychofyzickými technikami vedúcimi k definitívnemu osvieteniu.

Niektoré etapy cesty k samospaseniu sú prípravné (meditácia, telesná harmónia, uvoľnenie samoliečiteľských energií). Predstavujú východiskové body procesu spiritualizácie, zdokonalenia a osvietenia, ktoré pomáhajú ľuďom dosiahnuť sebakontrolu a psychickú koncentráciu na „transformáciu“ individuálneho ja na „vesmírne vedomie“. Osudom ľudskej bytosti je rad postupných reinkarnácií duše do rozličných tiel. Pritom sa tieto reinkarnácie nechápu ako cyklus samsary, v ktorom predstavujú trest v rámci očisťovania, ale ako postupné vystupovanie k dokonalému rozvoju vlastného potenciálu.

Psychológia sa využíva na vysvetlenie rozširovania vedomia ako „mystického“ zážitku. Joga, zen, transcendentná meditácia a tantrické cvičenia vedú k sebanaplneniu a osvieteniu. Verí sa, že vrcholné zážitky (napríklad znovuprežitie vlastného narodenia, cestovanie k bráne smrti, biofeedback, tanec či dokonca drogy – čokoľvek, čo môže navodiť zmenu stavu vedomia) vedú k jednote a osvieteniu. Pretože jestvuje len jedna „myseľ“, niektorí ľudia môžu slúžiť ako kanály pre vyššie bytosti. Každá časť tohto jediného univerzálneho bytia má spojenie so všetkými ostatnými. Klasickým prístupom new age je transpersonálna psychológia, ktorej hlavnými princípmi sú univerzálna „myseľ“, „vyššie ja“, osobné a kolektívne nevedomie a individuálne ja. „Vyššie ja“ je našou skutočnou identitou, mostom medzi Bohom, ktorý je božskou myseľou, a ľudstvom. Duchovný rast je kontakt s „vyšším ja“, pomocou ktorého sa prekonávajú všetky formy dualizmu medzi subjektom a objektom, životom a smrťou, psyché a soma, ja a jeho zlomkovými aspektmi. Naša ohraničená osobnosť je ako tieň alebo sen vytvorený skutočným ja. „Vyššie ja“ zahŕňa aj spomienky z predošlých (re)inkarnácií.

New age výrazne uprednostňuje orientálne alebo predkresťanské náboženstvá, lebo ich považuje za neznečistené židovsko-kresťanskými deformáciami. Preto kladie veľký dôraz aj na starodávne poľnohospodárske ríty a kultúry plodnosti. Gaia, Matka Zem, sa predkladá ako alternatíva k Bohu Otcovi, ktorého obraz sa spája s patriarchálnou predstavou mužskej nadvlády nad ženou. Hovorí sa tu o bohu, no nie o osobnom Bohu; boh, o ktorom hovorí new age, nie je ani osobný, ani transcendentný. Nie je stvoriteľom ani udržiavateľom vesmíru, ale „neosobnou energiou“, imanentnou vo svete, s ktorým tvorí „vesmírnu jednotu“: „všetko je jeden celok“. Táto jednota je monistická, panteistická alebo presnejšie panenteistická. Boh je „životný princíp“, „duch či duša sveta“, celkový súhrn všetkých vedomí jestvujúcich vo svete. V istom zmysle je všetko bohom. Božia prítomnosť je najjasnejšia v duchovných stránkach skutočnosti, kde každá myseľ či každý duch je v určitom zmysle bohom.

Keď ľudia vedome prijímajú túto „božskú energiu“, zvykne sa nazývať aj „kristovská energia“. Hovorí sa aj o Kristovi, no nemyslí sa na Ježiša z Nazareta. „Kristus“ je titul, ktorý sa prisudzuje tomu, kto dospel do takého stavu vedomia, v ktorom vníma vlastné božstvo, a preto môže o sebe tvrdiť, že je „univerzálnym učiteľom“. Ježiš z Nazareta nebol teda jediný Kristus, ale len jedna z historických postáv, v ktorých sa táto kristovská povaha zjavila, ako napríklad v prípade Budhu či iných osobností. Každé dejinné zjavenie Krista nám jasne ukazuje, že všetky ľudské bytosti sú nebeské a božské, pričom ich vedie k uskutočneniu tejto ich podstaty. Najvnútornejšia a najosobnejšia („psychická“) úroveň, na ktorej túto „božskú vesmírnu energiu“ môžu ľudské bytosti vnímať, sa zvykne nazývať aj „Duchom Svätým“.

2. 3. 4. 3. ... o svete

Pre väčšiu časť myslenia new age je veľmi dôležitý posun od mechanistického modelu klasickej fyziky k „holistickému“ modelu modernej atómovej a subatómovej fyziky, založenému na predstave hmoty, ktorá sa neskladá z častíc, ale z vlnenia a energie. Vesmír je potom oceánom energie, ktorý tvorí jeden celok alebo sieť väzieb. Energia oživujúca tento jediný organizmus, ktorým je vesmír, je „duch“. Boh a svet nie sú vzájomne sa vylučujúce skutočnosti. Samotný svet je božský a prechádza procesom postupného vývoja, ktorý vedie nehybnú hmotu k „vyššiemu a dokonalému vedomiu“. Svet nebol stvorený, je večný a sebestačný. Budúcnosť sveta závisí od vnútorného dynamizmu, ktorý je nevyhnutne pozitívny a ktorý vedie k zmierenej (božskej) jednote všetkého jestvujúceho. Boh a svet, duch a telo, rozum a cit, nebo a zem sú jednou obrovskou vibráciou energie.

James Lovelock vo svojej knihe o hypotéze Gaia tvrdí, že „celú škálu živej hmoty na zemi, od veľrýb až po vírusy, od dubov až po chaluhy, možno považovať za jednu živú entitu, ktorá je schopná ovplyvniť zemskú atmosféru na uspokojenie svojich potrieb, pričom je obdarená oveľa väčšími schopnosťami a mocou ako jej jednotlivé prvky“.³⁸ Pre niektorých je hypotéza Gaia „divnou syntézou individualizmu a kolektivismu. Je to, akoby sa new age, ktoré vytrhlo ľudí z rozdrobenej politiky, nemohlo dočkať, kedy ich vhodí do kotla globálnej mysle“. Globálny mozog potrebuje inštitúcie, ktorými môže vládnuť, inak povedané, celosvetovú vládu. „Aby new age prekonalo dnešné problémy, sníva o duchovnej aristokracii v duchu Platónovej Republiky spravovanej tajnými spoločnosťami...“³⁹ Toto tvrdenie je možno zveličené, ale je dokázané, že gnostické elitárstvo a globálna vláda sa zhodujú v mnohých otázkach medzinárodnej politiky.

Vo vesmíre je všetko navzájom prepojené; v skutočnosti každá časť je sama v sebe obrazom celku. Celok sa nachádza v každej veci a každá vec je súčasťou celku. Vo „veľkom reťazci bytí“ sú všetky bytosti vnútorne spojené a tvoria jednu rodinu na rôznych stupňoch evolúcie. Každá ľudská bytosť je hologramom, obrazom stvorenstva ako celku, v ktorom každá časť vibruje vlastnou frekvenciou. Každá ľudská bytosť je neurónom v centrálnom nervovom systéme Zeme a všetky individuálne entity sú v komplementárnom vzťahu jedných s druhými. V celom stvorenstve vskutku existuje istá vnútorná komplementarita alebo androgýnia.⁴⁰

Jednou z často sa opakujúcich tém v spisoch a myslení new age je téma „novej paradigmy“, ktorú otvorila súčasná veda. „Veda nám umožnila nazrieť dovnútra celkov a systémov, posunula nás dopredu a zmenila. Učíme sa interpretovať jednotlivé smery a rozpoznávať prvé znaky ďalšej, ešte sľubnejšej paradigmy. Tvoríme alternatívne scenáre budúcnosti. Hovoríme o zlyhaní starých systémov, zavádzame nové riešenia problémov vo všetkých odboroch.“⁴¹ „Zmena paradigmy“ teda znamená iba radikálnu zmenu pohľadu, nič iné. Otázkou je, či je skutočná zmena úmerná zmene myslenia a nakoľko sa môže vnútorná transformácia účinne prejaviť vo vonkajšom svete. Tu sa treba nezaujato pýtať, či je vedecký myšlienkový postup, ktorý vedie k takýmto tvrdeniam: „Vojna je nemysliteľná v spoločnosti autonómnych osôb, ktoré objavili vzájomnú prepojenosť celého ľudstva, ktoré sa neboja cudzích myšlienok ani kultúr a ktoré vedia, že každá

revolúcia sa začína vnútri a že vlastný stupeň osvietenia nemožno vnútiť tým druhým.“⁴² Je nelogické uzatvárať, že sa niečo nemôže stať len preto, lebo je to nemysliteľné. Takýto úsudok je vskutku gnostický, keďže prisudzuje priveľkú moc poznaniu a vedomiu. Nechceme tu popierať základnú a rozhodujúcu úlohu vývoja vedomia vo vedeckom bádani a tvorivom rozvoji, chceme jednoducho upozorniť, že sa tu aplikuje na vonkajšiu skutočnosť to, čo prebýva zatiaľ len v mysli.

2. 4. „Skôr obyvatelia mýtov ako dejín“⁴³: new age a kultúra

„Príťažlivosť new age v podstate spočíva v kultúrou vzbudenom záujme o seba samého, svoju hodnotu, svoje možnosti a svoje problémy. Zatiaľ čo tradičná religiozita s vlastnou hierarchickou organizáciou sa hodí pre spoločenstvo, odtradicionalizovaná spiritualita je vhodná pre jednotlivca. New age je „o“ vlastnom ja tým, že uľahčuje oslavu toho, čím má toto ja byť a čím sa má stať; a je „pre“ vlastné ja, lebo sa líši od dominantného prúdu a môže sa pokúsiť riešiť problém identity pochádzajúci z konvenčných životných foriem.“⁴⁴

Odmietanie tradície v podobe patriarchálnej, hierarchickej, spoločenskej či cirkevnej organizácie má za následok hľadanie alternatívnej formy spoločnosti, ktorá sa bude jasne inšpirovať moderným pojmom ja. Mnohé spisy new age vysvetľujú, že (priamo) nemožno urobiť pre zmenu sveta nič, ale dá sa urobiť všetko pre to, aby sme sa sami zmenili. Zmena individuálneho vedomia sa považuje za (nepriamy) spôsob, ako zmeniť svet. Najdôležitejším nástrojom spoločenskej zmeny je osobný príklad. Celosvetové uznanie týchto osobných príkladov povedie k zmene kolektívnej mysle a takáto zmena sa stane najvýznamnejším výdobytkom našich čias. Ide tu, samozrejme, o súčasť holistickej paradigmy a o predefinovanie klasickej filozofickej otázky „jedného a mnohého“. Súvisí to i s jungovským výkladom teórie vzájomných vzťahov a jeho odmietaním kauzality. Jednotlivci sú len útržkovitými obrazmi planetárneho hologramu. Hľadiac do vlastného vnútra, vesmír nielenže poznávame, ale ho aj meníme. Čím viac však hľadáme dovnútra, tým menším sa stáva náš manévrovací priestor. Je to všetko skutočne v súlade s tvrdeniami o demokratickej účasti na novom planetárnom poriadku, alebo ide len o podvedomý a nenápadný spôsob, ako spraviť ľudí bezmocnými, a tak ich vystaviť nebezpečenstvu, že sa dajú zmanipulovať? Pomáha, alebo, naopak, zabraňuje dnešné prílišné zaoberanie sa problémami planéty (ekologické otázky, vyčerpávanie zdrojov, preľudnenie, hospodárska priepasť medzi severom a juhom, obrovský jadrový potenciál a politická nestabilita) tomu, aby sa pozornosť venovala aj iným, rovnako reálnym spoločenským a politickým otázkam? Staré príslovie, že „láska sa začína doma“, môže naznačovať zdravú strednú cestu v prístupe k týmto problémom. Niektorí pozorovatelia zistili, že za zdanlivou politickou indiferentnosťou new age sa skrýva sklon k ľavicovému autoritárstvu. Sám David Spangler zdôrazňuje, že jedným z tieňov new age je „nenápadné upadnutie do bezmocnosti a vzdanie sa zodpovednosti v mene očakávania nového veku namiesto aktívneho budovania integrity vo vlastnom živote“.^{45s}

I keď nie je úplne korektné tvrdiť, že kvietizmus je všeobecným postojom new age, jednou z hlavných námietok voči hnutiu new age je, že jeho individualisticky zameraná požiadavka na sebarealizáciu súčasne zabraňuje možnému vzniku zdravej náboženskej kultúry. Poukazujú na to tri skutočnosti: – Je otázne, či je new age dostatočne intelektuálne presvedčivé pri snahe o poskytnutie komplexného obrazu vesmíru v takom pohľade na svet, ktorý má za cieľ zjednotiť prírodu a duchovnú realitu. Západné chápanie vesmíru sa považuje za rozpoltené, založené na báze monoteizmu, transcendentnosti, inakosti a oddelenosti. Základný dualizmus možno pozorovať napríklad pri rozlišovaní na reálne a ideálne, relatívne a absolútne, konečné a nekonečné, ľudské a božské, sväté a profánne, minulé a prítomné, pripomínajúce Heglovo „nešťastné vedomie“. New age to všetko totiž opisuje ako čosi tragické. Jeho odpoveďou na tento dualizmus je dosiahnutie jednoty pomocou zlúčenia, ktorého cieľom je zmierenie duše a tela, ženského a mužského, ducha a hmoty, ľudského a božského, zeme a vesmíru, transcendentného a imanentného, náboženstva a vedy, odstránenie rozdielov medzi náboženstvami, medzi jin a jang. Potom však prestane jestvovať rôznosť; zostáva to, čo možno nazvať transpersonalita. Svet new age je bezproblémový: už v ňom nič nechýba. Napriek tomu metafyzická otázka „jedného a mnohého“ zostáva nevyriešená, dokonca pre prílišnú obavu z dôsledkov nejednoty a rozdelenia nie je ani nastolená, a zostáva sa len pri opise toho, ako by sa veci javili v inom pohľade.

– New age preberá postupne náboženské praktiky východných náboženstiev a reinterpretuje ich tak, aby to vyhovovalo západnému človeku. To má za následok odmietnutie pojmov „hriech“ a „spása“, ktoré sú nahradené morálne neutrálnymi pojmami „závislosť“ a „zotavenie“. Odvolávanie sa na mimoeurópske

vplyvy je niekedy skôr „pseudoorientalizáciou“ západnej kultúry. Okrem toho tu zriedka ide o skutočný dialóg medzi kultúrami. V prostredí, v ktorom sa na grécko-rímsky a židovsko-kresťanský vplyv hľadí podozrievavo, sa východné vplyvy prijímajú ako alternatíva k západnej kultúre. Tradičná veda a medicína sa považujú za menejcenné ako holistický prístup, podobne ako patriarchálne a partikulárne štruktúry v politike a náboženstve. Sú totiž prekážkou príchodu veku Vodnára. Znova je zrejmé, že ak sa niekto rozhodne pre alternatívy, ktoré ponúka new age, musí sa úplne rozísť s tradíciou, v ktorej vyrastal. No ide tu skutočne, ako sa to často predpokladá a vníma, o slobodné a zrelé rozhodnutie?

– Právě náboženské tradície podporujú disciplínu s cieľom dosiahnuť múdrosť, duševnú rovnováhu a súcitiť. New age je ozvenou hlbokaj a neodňateľnej túžby po celistvej náboženskej kultúre a po niečom všeobecnejšom a osvietenejšom, ako je to, čo vo všeobecnosti ponúkajú politici. Nie je však jasné, či je predstava založená na neustále sa rozširujúcom ja prospešná pre jednotlivca alebo pre spoločnosť. Formačné semináre new age (známe ako Erhard seminar trainings – EST a podobne) spájajú hodnoty „protikultúry“ s prevládajúcou potrebou dosiahnuť úspech a vnútorné uspokojenie s vonkajším úspechom. Findhornský kurz Spirit of Business mení chápanie práce a zvyšuje jej produktivitu; niektorí prívrženci new age chcú byť nielen opravdivejší a spontánnejší, ale aj bohatší (pomocou mágie atď.). „To, čo robí semináre new age pre ľudí s podnikateľským myslením ešte príťažlivejšími, je, že prinášajú do sveta podnikania akoby humánnejšie myšlienky. O pracovisku sa v nich uvažuje ako o ‚prostredí, kde sa človek učí‘, podľa nich treba ‚vnieť do práce nový elán‘ a ‚práca má poľudšťovať‘. Hovorí sa tu o ‚realizácii manažéra‘, o tom, že ‚ľudia sú prvoradi‘, o ‚uvoľnení potenciálu‘. Tieto myšlienky prezentované školiteľmi new age sa pravdepodobne páčia tým podnikateľom, ktorí už absolvovali semináre založené na sekulárnom humanizme a ktorí chcú týmto smerom pokračovať s úmyslom dosiahnuť osobný rast, šťastie a nové nadšenie a zároveň zvýšiť obchodnú produktivitu.“⁴⁶ Je teda zrejmé, že ľudia, ktorí sa zapoja do týchto seminárov, hľadajú múdrosť a duševnú rovnováhu pre vlastný prospech. Nakoľko im však aktivity, do ktorých sa zapájajú, umožňujú pracovať pre spoločné dobro? Nezávisle od ich motivácie treba všetky tieto javy posudzovať podľa plodov, ktoré prinášajú, a pýtať sa, či podporujú len vlastné ja, alebo podporujú solidaritu s celým stvorenstvom – vrátane celého ľudstva –, nie iba s veľrybami, so stromami či s rovnako zmýšľajúcimi ľuďmi. Najškodlivejšie dôsledky akejkoľvek filozofie založenej na egoizme, ku ktorej sa hlásia inštitúcie alebo veľký počet ľudí, nazýva kardinál Josef Ratzinger súborom „stratégií určených na zníženie počtu tých, ktorí sa majú nasýtiť pri stole ľudstva“.⁴⁷ To je štandardný kľúč na posudzovanie akejkoľvek filozofie či teórie. Kresťanstvo sa vždy snaží posudzovať ľudské správanie na základe jeho ohľaduplnej a v láske pevne zakotvenej otvorenosti voči Stvoriteľovi a všetkým ostatným stvoreniam.

2. 5. Prečo dosiahlo new age taký úspech a tak rýchlo sa rozšírilo?

Napriek mnohým otázkam a kritikám, ktoré new age vyvoláva, predsa je pokusom ľudí, ktorí pociťujú tento svet ako drsný a krutý, vnieť doň trochu viac tepla. Ako reakcia na modernosť pôsobí new age skôr na úrovni pocitov, inštinktov a emócií. Úzkosť z apokalyptickej budúcnosti, ktorú predstavuje hospodárska nestabilita, politická neistota a klimatické zmeny, zohráva pri hľadaní alternatívneho, zásadne optimistického vzťahu k vesmíru veľkú úlohu. Toto hľadanie dokonalosti a šťastia často prebieha výslovne na duchovnej úrovni. Avšak je príznačné, že new age zaznamenalo obrovský úspech v období, ktoré možno charakterizovať temer univerzálnym vyzdvihovaním toho, čo je odlišné. Západná kultúra pokročila ešte ďalej, ako ide tolerancia, v tom zmysle, že od zdráhavého akceptovania či pasívneho trpenia výstredností jednotlivca alebo minoritnej skupiny dospela až k vedomému podryvaniu rešpektu voči tomu, čo je normálne. Normálnosť sa nám predstavuje ako morálne zaťažaná predstava, nevyhnutne spojená s absolútnymi normami. Pre čoraz väčší počet ľudí nepredstavujú náboženské viery či absolútne normy nič iné, ako len neschopnosť tolerovať odlišné pohľady a presvedčenia druhých ľudí. V takejto atmosfére majú alternatívne životné štýly a teórie obrovský úspech: byť odlišný je nielen prijateľné, ale je to dokonca niečo dobré a pozitívne.⁴⁸

Dôležité je pripomenúť, že ľudia sú zapojení do new age rozličnými spôsobmi a na rôznych úrovniach. Vo väčšine prípadov tu nejde o „príslušnosť“ k dakej skupine alebo hnutiu ani o vedomé prijatie princípov, na ktorých je new age vybudované. Zdá sa, že ľudí priťahujú najmä isté netradičné terapie alebo praktiky, pričom sa nepýtajú, čo sa za nimi skrýva; ďalší sú zasa iba príležitostnými spotrebiteľmi produktov ponúkaných pod značkou new age. Napríklad tí, ktorí využívajú aromaterapiu alebo počúvajú hudbu new age, sa zvyčajne zaujímajú len o účinky týchto prostriedkov na ich zdravie a pre ich dobro. Len malá časť z

nich hlbšie študuje new age a pokúša sa pochopiť jeho teoretický (alebo „mystický“) význam. To dokonale zapadá do spotrebných modelov spoločnosti, v ktorých zohráva dôležitú úlohu zábava a chvíle odpočinku. Toto hnutie sa veľmi dobre prispôbilo zákonom trhu a šíri sa sčasti práve vďaka svojej atraktívnej ekonomickej ponuke. V niektorých kultúrach sa new age chápe ako značka produktu, ktorý vznikol aplikáciou marketingových princípov na náboženský jav.⁴⁹ Navyše sa vždy bude môcť stať dobrým nástrojom na to, ako ekonomicky profitovať na duchovných potrebách ľudí. Podobne ako mnohé iné prvky súčasnej ekonomiky new age je globálnym javom, udržiavaným a živým informáciami, ktoré prenášajú masmédiá. Možno dokonca tvrdiť, že toto globálne spoločenstvo bolo vytvorené spoločenskými komunikačnými prostriedkami a je celkom zrejmé, že populárna literatúra a komunikačné prostriedky zaistia rýchle rozšírenie spoločných názorov jeho prívržencov a sympatizantov temer do všetkých kútov sveta. Keďže tu ide o veľmi voľnú formu „spoločenstva“, nemožno dokázať, či sa toto rýchle rozšírenie myšlienok udialo náhodne, alebo prebiehalo podľa konkrétneho plánu. Takisto ako pri počítačových skupinách vytvorených prostredníctvom internetu, aj tu ide o skupinu, v ktorej vzťahy medzi ľuďmi môžu byť veľmi neosobné alebo sú osobné len vo veľmi obmedzenom zmysle.

New age sa stalo nesmierne populárnym ako voľný súbor rôznych vier, terapií a praktík, ktoré sú často ľubovoľne vybrané a skombinované, a to bez ohľadu na ich nezlučiteľnosť a rozpor, ku ktorému ich spojenie môže viesť. Niet sa čo diviť, ak ide o pohľad na svet, ktorý je úmyselne založený na intuitívnom myslení pravej hemisféry. Práve preto je dôležité odhaliť a spoznať základné charakteristiky myslenia new age. To, čo ponúka, sa neraz označuje jednoducho za „duchovno“, a nie za príslušnosť k nejakému náboženstvu, avšak sú tam oveľa užšie väzby na jednotlivé východné náboženstvá, než by sa mnohí „konzumenti“ new age nazdali. Očividne významná je táto skutočnosť najmä v prípade takzvaných „modlitbových skupín“, ku ktorým sa ľudia rozhodnú pridať, no tento problém existuje aj v súvislosti s rastúcim počtom spoločností, ktorých zamestnanci musia praktizovať meditáciu a osvojiť si techniky rozširovania vedomia ako súčasť svojej pracovnej náplne.⁵⁰

Dôležité je povedať ešte niekoľko slov o systematickom povyšovaní new age na ideológiu, hoci tento problém je priveľmi obsiahly. Niektoré skupiny reagovali na new age rozsiahlymi obvineniami z konšpirácie, no odpoveďou zakaždým bolo, že sme svedkami spontánnych kultúrnych zmien, ktorých priebeh je úplne podmienený vplyvmi vymykajúcimi sa ľudskej kontrole. Predsa však treba poukázať na to, že new age má s určitými skupinami s medzinárodným vplyvom spoločný cieľ: potlačiť či prekonať jednotlivé náboženstvá, a tak vytvoriť priestor pre univerzálne náboženstvo, ktoré by dokázalo zjednotiť celé ľudstvo. S tým je úzko späté aj veľmi veľké úsilie mnohých inštitúcií vytvoriť globálnu etiku či etický rámec, ktorý by odrážal globálnu povahu súčasnej kultúry, ekonomiky a politiky. Okrem toho spolitizovanie ekologických otázok stavia do celkom iného svetla aj celkový problém okolo hypotézy Gaia alebo kultu Matky Zeme.

3. NEW AGE A KREŠŤANSKÁ SPIRITUALITA

3. 1. New age ako spiritualita

New age jeho zakladatelia často definujú ako „novú spiritualitu“. Je však trochu ironické nazývať „novou“ spiritualitou myšlienky, ktoré pochádzajú z dávnych náboženstiev a kultúr. To, čo je v ňom skutočne nové, je vedomé hľadanie alternatívy k západnej kultúre a jej židovsko-kresťanským koreňom. Pojem „spiritualita“ sa tu vzťahuje na vnútornú skúsenosť harmónie a zjednotenia so všetkým, čo jestvuje, odstraňujúcu pocit nedokonalosti a ohraničenosti človeka. Ľudia pomocou nej objavujú hlboký vzťah s univerzálnou posvätnou silou či energiou, ktorá je jadrom života. Po objavení tohto vzťahu môžu muži a ženy nastúpiť na cestu zdokonaľovania, vďaka ktorej dokážu napraviť svoj osobný život a vzťah k svetu, ako aj prijať svoju úlohu v univerzálnom procese neustáleho vznikania a v novej genéze sveta nachádzajúceho sa v nepretržitom postupnom vývoji. Výsledkom je vesmírna mystika,⁵¹ založená na uvedomovaní si vesmíru, ktorý sa rozvíja pomocou dynamických energií. Teda vesmírna energia, vibrácie, svetlo, Boh, láska, dokonca i „najvyššie ja“, všetko sa vzťahuje na jednu a tú istú skutočnosť, na primárny zdroj, prítomný v každom bytí.

Táto spiritualita pozostáva z dvoch odlišných prvkov, metafyzického a psychologického. Metafyzický prvok vychádza z ezoterických a teozofických koreňov new age a v podstate predstavuje novú formu gnózy. Dostať sa k božstvu je možné pomocou odhalenia skrytých tajomstiev, vďaka individuálnemu úsiliu nájsť „to skutočné, čo je ukryté za zdanlivým, počiatok mimo tohto času, transcendentné za čisto prchavým, prvotnú tradíciu za dočasnou, druhého za vlastným ja, vesmírne božstvo za vteleným jednotlivcom“. Ezoterická

spiritualita je „skúmaním bytia mimo izolovanosti bytostí, istým druhom nostalgie za stratenou jednotou“.52

„Možno tu vidieť gnostickú osnovu ezoterickej spirituality, ktorá sa prejavuje v tom, že deti Vodnára sa snažia o transcendentnú jednotu rôznych náboženstiev. Z historických náboženstiev sa usilujú vybrať ich ezoterické jadro a nárokuje si stať sa jeho strážcami. Istým spôsobom tak popierajú dejiny a odmietajú myšlienku, že spiritualita môže byť zakorenená v čase a spätá s určitou inštitúciou. Ježiš z Nazareta nie je Boh, ale je len jedným z mnohých zjavení vesmírneho a univerzálneho Krista.“53

Psychologický prvok takejto spirituality vychádza zo spojenia ezoterickej kultúry a psychológie (porov. 2. 3. 2). New age sa takto stáva skúsenosťou osobnej psychicko-duchovnej premeny, považovanej za analógiu náboženskej skúsenosti. U niektorých ľudí nadobúda táto transformácia podobu hlbokého mystického zážitku, ktorý nasleduje po osobnej kríze alebo únavnom duchovnom hľadaní. U iných vychádza z praktizovania meditácie alebo nejakého druhu terapie, respektíve z paranormálnych skúseností, ktoré menia stav vedomia a pritom umožňujú vnímať jednotu reality.54

3. 2. Duchovný narcizmus?

Viacerí autori považujú spiritualitu new age za istý druh duchovného narcizmu alebo pseudomystiky. Je zaujímavé pozorovať, ako túto kritiku rozširoval dokonca významný predstaviteľ new age David Spangler, ktorý sa vo svojich neskorších dielach dištancoval od viacerých ezoterických aspektov tohto myšlienkového prúdu. Konštatoval, že v najpopulárnejších formách new age „jednotlivci a skupiny realizujú vlastné dobrodružné a mocenské predstavy, väčšinou okultné alebo milenaristické... Základnou vlastnosťou týchto foriem je lipnutie na vlastnom svete sebanaplnenia a následné (hoci nie vždy zjavné) stiahnutie sa z vonkajšieho sveta. Na tejto úrovni je new age obývané divnými a exotickými bytosťami, rôznymi majstrami, znalcami, mimozemšťanmi; je prostredím psychických mocností a okultných tajomstiev, konšpirácií a tajných učení“.55

V ďalšom diele David Spangler vymenúva, čo považuje za negatívne prvky alebo „tiene“ new age: „... odcudzenie sa minulosti v mene budúcnosti, oddanosť novému len preto, lebo je to nové...; nekritickosť a nedostatok rozlišovania v mene dokonalosti a spoločenstva, teda nedostatok pochopenia úlohy alebo rešpektovania hraníc; vzájomné zamieňanie psychických javov s poznaním, kanálovania (pozri s. 102) so spiritualitou, budúcnosti – ako ju vidí new age – s poslednou pravdou.“56 Napriek tomu je Spangler presvedčený, že egoizmus a iracionálny narcizmus sú charakteristické len pre malý počet prívržencov new age. Ako pozitívnu stránku vyzdvihuje, že new age je symbolom zmeny a vtelenia posvätného, keďže je hnutím, v ktorom väčšina ľudí „seriózne hľadá pravdu“ a pracuje v prospech života a duchovného rastu. Komerčnou stránkou mnohých produktov a terapií, označených za new age, sa zaoberal David Toolan, americký jezuita, ktorý strávil niekoľko rokov v prostredí new age. Pozoroval, že stúpenci new age objavujú vnútorný život a sú fascinovaní perspektívou vlastnej zodpovednosti za svet, ale veľmi ľahko tiež podliehajú sklonu k individualizmu a názoru, že všetko je objektom konzumu. V tomto zmysle spiritualita new age nie je kresťanská, ale nie je ani budhistická, pretože nevedie k negácii vlastného ja. Zdá sa, že sen o mystickom zjednotení vedie v praxi skôr k virtuálnej jednote, ktorá nakoniec zanecháva ľudí ešte osamelejších a nespokojnejších.

3. 3. Vesmírny Kristus

V ranom období kresťanstva sa veriaci v Ježiša Krista stretali s rôznymi gnostickými náboženstvami. Neignorovali ich, ale pozitívne sa chopili tejto výzvy a aplikovali na Krista pojmy, ktoré sa používali pre vesmírne božstvá. Najjasnejším dokladom toho je známy hymnus na Krista v liste, ktorým sa svätý Pavol obracia na spoločenstvo kresťanov v Kolosách:

„On je obraz neviditeľného Boha,
prvorodený zo všetkého stvorenia,
lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi,
viditeľné i neviditeľné,
tróny aj panstvá,
kniežatstvá aj mocnosti.
Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.

On je pred všetkým
a všetko v ňom spočíva.
On je hlavou tela, Cirkvi.
On je počiatok, prvorodený z mŕtvych,
aby on mal vo všetkom prvenstvo.
Lebo Boh chcel, aby v ňom prebývala všetka plnosť
a aby skrze neho zmieril všetko so sebou,
keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj
všetkému, čo je na zemi aj čo je na nebi“
(Kol 1, 15–20).

Prví kresťania však neočakávali žiadnu novú vesmírnu éru. Týmto hymnom oslavovali naplnenie všetkých vecí, ktoré sa začalo v Kristovi. „Čas sa v skutočnosti naplnil tým, že Boh vtelením zostúpil do dejín človeka. Večnosť vstúpila do času: či existuje väčšie naplnenie než toto? Aké iné naplnenie by vôbec bolo ešte možné?“⁵⁷

Gnostická viera vo vesmírne mocnosti a v akýsi temný druh osudu popiera možnosť vzťahu s osobným Bohom, ktorý sa zjavil v Kristovi. Pre kresťanov je pravým vesmírnym Kristom ten, kto je aktívne prítomný v rozličných častiach svojho tela, ktorým je Cirkev. Neutiekajú sa k neosobným vesmírnym mocnostiam, ale do láskyplnej starostlivosti osobného Boha. Pre nich sa vesmírny biocentrizmus zmenil na súbor spoločenských vzťahov (v Cirkvi). Okrem toho kresťania nie sú uzavretí v cyklickom modeli vesmírnych udalostí, ale sústreďujú sa na historického Krista, najmä na jeho ukrižovanie a vzkriesenie. V Liste Kolosanom, ako aj v celom Novom zákone nachádzame učenie, ktoré je úplne odlišné od toho, čo predkladá myslenie new age: kresťanská predstava Boha je predstava o trojici osôb, ktorá stvorila ľudskú rasu, aby sa so stvoreniami mohla podeliť o spoločenstvo trojičného života. Správne pochopená spiritualita je teda nielen hľadaním Boha z našej strany, ale aj nás zo strany Boha.

Úplne odlišná predstava o vesmírnom význame Krista sa rozšírila v kruhoch new age. „Vesmírny Kristus je božský model, ktorý sa spája s osobou Ježiša Krista (no neobmedzuje sa len na ňu). Tento božský model: ... sa stal telom a prebýval medzi nami (Jn 1, 14). Vesmírny Kristus... vedie k novému úniku z otrockých a pesimistických názorov newtonovského, mechanistického vesmíru, plného boja, víťazov a porazených, dualizmu, antropocentrizmu a nudy, ktorá prichádza, keď sa náš vzrušujúci vesmír opisuje ako stroj zbavený tajomstva a mysticizmu. Vesmírny Kristus je viazaný na miesto a dejiny, je skutočne úzko spätý s ľudskými dejinami. Vesmírny Kristus môže bývať vo vedľajších dverách alebo dokonca vnútri najhlbšieho a najopravdivejšieho ja, každého z nás.“⁵⁸ I keď toto vysvetlenie nemusí uspokojiť tých, ktorí majú niečo do činenia s new age, je veľmi výstižné a celkom jasne ukazuje, v čom spočívajú rozdiely medzi týmito dvoma predstavami o Kristovi. Pre new age je vesmírny Kristus modelom, ktorý sa môže opakovať v mnohých osobách na rôznych miestach a v rôznom čase, je nositeľom veľkej zmeny paradigmy a konečne je potenciálom, ktorý sa nachádza v našom vnútri.

Podľa kresťanskej viery nie je Ježiš Kristus len modelom, ale je božskou osobou, ktorej ľudsko-božské stelesnenie odhaľuje tajomstvo Otcovej lásky ku každej ľudskej bytosti, lásky, ktorá sa prejavila v dejinách (porov. Jn 3, 16). Ježiš žije v nás, pretože sa spolu s nami delí o svoj život. No to sa nedeje ani na príkaz, ani automaticky. Všetci muži a ženy sú pozvaní mať účasť na jeho živote, žiť „v Kristovi“.

3. 4. Kresťanská mystika a mystika new age

Pre kresťanov znamená duchovný život vzťah s Bohom, ktorý sa vďaka Božej milosti neustále prehľbuje a tento proces osvetľuje aj náš vzťah k blíznym a k svetu. Spiritualita v chápaní new age znamená prežívanie stavov vedomia, v ktorých vládne harmónia a zjednotenie sa s „celkom“. Pojem „mystika“ sa tu teda nevzťahuje na stretnutie s transcendentným Bohom v plnosti lásky, ale na skúsenosť obrátenia sa do vlastného vnútra, na vzrušujúci pocit zjednotenia s vesmírom, na pocit rozplynutia vlastnej individuality vo veľkom oceáne bytia.⁵⁹

Tento základný rozdiel medzi kresťanskou mystikou a mystikou new age je zrejmý na všetkých porovnávaných úrovniach. Cesta očisťovania, ktorú hlása new age, je založená na uvedomovaní si existujúcej neistoty či odcudzenia, ktoré možno prekonať len ponorením sa do „celku“. Na to, aby sa človek zmenil, musí používať techniky vedúce k skúsenosti osvietenia. Tá mení vedomie človeka a otvára ho spojeniu s božstvom, ktoré sa chápe ako najhlbšia podstata skutočnosti.

Techniky a metódy ponúkané týmto imanentným náboženským systémom, ktorý nechápe Boha ako osobu, vychádzajú „zdola“. Hoci napomáhajú zostup do hĺbky vlastného srdca a vlastnej duše, ide o čisto ľudskú snahu, pri ktorej chce človek vlastnými silami vystúpiť k božstvu. Často tu ide o „výstup“ na úrovni vedomia k tomu, čo sa chápe ako oslobodzujúce uvedomenie si „vnútorného boha“. Nie každý však má prístup k týmto technikám, z ktorých môže ťažiť len privilegovaná duchovná „aristokracia“.

Naproti tomu základným prvkom kresťanskej viery je zostúpenie Boha k jeho stvoreniam, najmä k tým, ktoré sú podľa hodnôt „sveta“ najprostejšie, najslabšie a najmenej obdarené. Jestvujú duchovné techniky, ktoré je užitočné sa naučiť, no Boh ich dokáže obísť alebo pôsobiť aj bez nich. „Kresťanský spôsob približovania sa k Bohu sa nezakladá v úzkom zmysle slova na nejakej technike. To by bolo v protiklade s tým, čo požaduje evanjelium, aby sme boli ako deti. Pravá kresťanská mystika nemá nič spoločné s technikou, je to vždy Boží dar; a ten, kto ho užíva, sa ho cíti byť nehodný.“⁶⁰

Konvertovať pre kresťanov znamená obrátiť sa k Otcovi prostredníctvom Syna a otvoriť sa pôsobeniu Ducha Svätého. Čím viac človek napreduje vo vzťahu k Bohu – ktorý je preňho zakaždým a v každom smere nezaslúženým darom – , tým viac túži odvrátiť sa od hriechu, od duchovnej krátkozrakosti a slepej samolásky, od všetkého, čo zabraňuje dôveryplnému oddaniu sa Bohu a otvoreniu sa bližnému.

Všetky meditačné techniky musia byť očistené od domýšľavosti a sebalásky. Kresťanská modlitba nie je cvičenie v kontemplovaní seba, v mlčaní a vo vyprázdňovaní seba, ale ide v nej o dialóg lásky, ktorý „zahŕňa ochotu na obrátenie, únik od vlastného ja k Božiemu ty“.⁶¹ To vedie k čoraz väčšej poslušnosti voči Božej vôli, ktorá nás povoláva na hlbokú a opravdivú solidaritu s našimi bratmi a sestrami.⁶²

3. 5. „Vnútorný boh“ a theosis

Tu je kľúčový bod rozporu medzi kresťanstvom a new age. Literatúra new age je z veľkej časti preniknutá presvedčením, že nejestvuje žiadna božská bytosť „mimo tohto sveta“ alebo akýmkoľvek reálnym spôsobom oddelená od zvyšku sveta. Po Jungovi ešte mnoho ďalších ľudí vyznávalo vieru vo „vnútorného boha“. Podľa new age je naším problémom neschopnosť spoznať našu božskosť a túto neschopnosť možno prekonať len s pomocou duchovného vodcu a s použitím celej škály techník zameraných na odhalenie nášho skrytého (božského) potenciálu. Základnou myšlienkou je, že „boh“ je hlboko v našom vnútri. Sme bohmi a odhaľujeme neobmedzenú moc v nás tým, že postupne odstraňujeme jednotlivé neautentické vrstvy.⁶³ Čím viac tento svoj potenciál spoznáваме, tým viac ho aj uskutočňujeme a v tomto zmysle má new age svoju vlastnú predstavu o theosis, o zbožšťovaní človeka, presnejšie o spoznávaní a prijímaní svojej božskosti. Podľa niektorých „žijeme v epoche, v ktorej sa naše chápanie Boha znútornilo: od všemocného Boha, ktorý je mimo, k Bohu ako dynamickej, tvorivej sile, nachádzajúcej sa v samotnom centre každého bytia: Boha ako ducha“.⁶⁴

V diele *Adversus Haereses* sa v úvode V. knihy svätý Irenej odvoláva na „Ježiša Krista, ktorý sa skrze svoju transcendentnú lásku stal tým, čím sme my, aby nám umožnil stať sa tým, čím je on sám“. V kresťanskom chápaní sa teda theosis, čiže postupné zbožšťovanie, neuskutočňuje len našimi silami, ale pomocou Božej milosti, ktorá pôsobí v nás a skrze nás. To si však nevyhnutne vyžaduje, aby sme si v prvom rade uvedomili svoju neúplnosť, ba dokonca hriešnosť, a v žiadnom prípade nevyvyšovali seba. Navyše kresťanské theosis značí uvedenie do života Najsvätejšej Trojice, ktorá je dokonalým príkladom rozlišovania v srdci samotnej jednoty, pričom tu ide skôr o synergický efekt ako o jednoduché splynutie. To všetko je plodom osobného stretnutia, v ktorom sa ponúka nový spôsob života. Život v Kristovi nie je niečo také osobné a súkromné, že by sa to obmedzovalo len na oblasť vedomia, ani nejde iba o nový stupeň vedomia. Život v Kristovi spôsobuje premenu našej duše a nášho tela vďaka účasti na sviatostnom živote Cirkvi.

4. NEW AGE A KRESŤANSKÁ VIERA AKO PROTIKLADY

Ťažko možno oddeliť jednotlivé prvky religiozity new age, hoci by sa i javili ako neškodné, od prevládajúcej osnovy, ktorá preniká celým myšlienkovým svetom hnutia new age. Gnostická povaha tohto hnutia si vyžaduje, aby sme ho posudzovali ako celok. Z pohľadu kresťanskej viery nie je možné niektoré prvky new age označiť za prijateľné pre kresťanov a ostatné odmietnuť. Keďže hnutie new age kladie veľký dôraz na komunikáciu s prírodou a na vesmírne poznanie univerzálneho dobra – čím popiera zjavený obsah kresťanskej viery –, nemožno ho považovať za pozitívne či neškodné. V tejto kultúrnej situácii, poznačenej náboženským relativizmom, je potrebné upozorniť na nebezpečenstvo, že religiozita new age sa bude klásť

na rovnakú úroveň ako kresťanská viera, pričom sa zrelativizuje rozdiel medzi náboženskou vierou a vierou v čosi, čo nie je jasne definované. To môže neopatrných veľmi zmiasť. Z tohto hľadiska je užitočné pripomenúť si nabádanie svätého Pavla, „aby neučili inak a nezaoberali sa bájkami a nekonečnými rodokmeňmi, ktoré podporujú viac škriepky ako Boží plán, ktorý je vo viere“ (1 Tim 1, 3 – 4). Niektoré praktiky sa nenáležite označujú názvom new age – z marketingových dôvodov, aby sa lepšie predávali –, hoci v skutočnosti nemajú s jeho globálnou víziou nič spoločné. To prispieva k ešte väčšiemu zmätku. Preto je potrebné presne vymedziť prvky patriace k hnutiu new age, ktoré tí, čo sú verní Kristovi a jeho Cirkvi, nesmú prijať.

Nasledujúce otázky môžu byť tým najjednoduchším spôsobom na posúdenie niektorých ústredných prvkov myslenia a praxe new age z kresťanského pohľadu. Názov new age sa vzťahuje na myšlienky týkajúce sa Boha, človeka a sveta, osôb, s ktorými kresťania môžu hovoriť o týchto náboženských otázkach, propagačných materiálov určených pre meditačné skupiny, terapie a podobne, názorov na náboženstvo atď. Niektoré z týchto otázok aplikované na osoby a myšlienky, ktoré nie sú výslovne označené new age, nám odhalia ďalšie nemenované a nepoznané súvislosti s celým prostredím new age.

☒ Je Boh bytosťou, s ktorou máme určitý vzťah, alebo je len niečím, čo možno využiť, prípadne silou, ktorou sa možno vyzbrojiť?

Predstava new age o Bohu je dosť nejasná, zatiaľ čo kresťanská predstava je veľmi jasná. Boh je podľa new age neosobnou energiou, osobitným rozšírením či súčasťou vesmíru. V tomto zmysle je boh životnou silou alebo dušou sveta. Božstvo je prítomné v každom bytí, a to odstupňovane, „od najjemnejšieho kryštálu zo sveta minerálov až po samého galaktického boha, o ktorom nevieme nič povedať. Nie je človekom, ale veľkým vedomím“.65 Z niektorých „klasických“ spisov new age je jasné, že ľudské bytosti sa považujú za bohov, pričom v niektorých ľuďoch je toto božstvo viac rozvinuté ako v iných. Boh sa viac nehľadá mimo tohto sveta, ale hľadá sa vo vlastnom vnútri.66 I v prípade, že jestvuje mimo mňa, je tu len preto, aby som ho ovládal a využíval.

Takáto predstava sa veľmi líši od kresťanského chápania Boha ako Stvoriteľa neba i zeme a zdroja každého osobného života. Boh je sám v sebe osobný – Otec, Syn a Duch Svätý – a stvoril vesmír, aby sa mohol o spoločenstvo svojho života podeliť so stvoreniami. „Boh, ktorý prebýva v neprístupnom svetle, chce darovať svoj Boží život ľuďom, ktorých slobodne stvoril, aby ich vo svojom jednorodenom Synovi urobil adoptovanými synmi. Boh zjavuje seba samého, lebo chce ľudí urobiť schopnými odpovedať mu, poznať ho a milovať oveľa viac, ako by boli schopní sami od seba.“ 67 Boh nie je totožný so životným princípom, pod ktorým rozumieme „ducha“ alebo „základnú energiu“ vesmíru. On je tou láskou, úplne odlišnou od sveta, a predsa tvorivo prítomnou vo všetkom, ktorá vedie ľudské bytosti k spáse.

☒ Existuje len jeden Ježiš Kristus, alebo sú ich tisíce?

Ježiša Krista predstavuje literatúra new age často ako jedného z mnohých mudrcov, zasvätených či avatárov, zatiaľ čo v kresťanskej tradícii je Božím Synom. Tu je niekoľko znakov spoločných pre rozličné prístupy v rámci new age:

- rozlišuje sa historická, konkrétna osoba Ježiš a univerzálny, neosobný, večný Kristus;
- Ježiš sa nepovažuje za jediného Krista;
- Ježišova smrť na kríži sa buď popiera, alebo reinterpretuje tak, aby sa vylúčila myšlienka, že by on ako Kristus mohol trpieť;
- mimobiblické dokumenty (ako sú napríklad neognostické evanjeliá) sa považujú za autentické zdroje poznávania tých stránok Ježišovho života, ktoré nemožno nájsť v kánone Písma. Základom náuky o Kristovi podľa new age sú ďalšie zjavenia, ktoré nám sprístupňujú rozličné bytosti, duchovní vodcovia a vyzdvihnutí majstri alebo Kroniky Akaša;
- na výklad biblických textov sa využíva určitá forma ezoterickej exegézy, ktorá má očistiť kresťanstvo od formálneho náboženstva, zamedzujúceho prístup k jeho ezoterickej podstate.68

V kresťanskej tradícii Ježiš Kristus je Ježiš z Nazareta, o ktorom hovoria evanjeliá, syn Márie a jediný Boží Syn, pravý človek a pravý Boh, plné zjavenie božskej pravdy, jediný Spasiteľ sveta: „Za nás bol aj ukrižovaný za vlády Poncia Piláta, bol umučený a pochovaný, ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Svätého písma a vystúpil do neba, sedí po pravici Otca.“ 69

☒ Ľudská bytosť: existuje len jedno univerzálne bytie, alebo jestvuje mnoho jednotlivcov?

„Cieľom techník new age je ľubovoľné reprodukovanie mystických stavov, akoby šlo o laboratórny materiál. Rebirthing (znovuzrodenie), biofeedback, zmyslová izolácia, holotropné dýchanie, hypnóza, mantry, pôst, spánková deprivácia a transcendentálna meditácia predstavujú snahy, ako tieto stavy kontrolovať a vždy znovu ich prežívať.“70 Všetky tieto praktiky však vyvolávajú psychickú slabosť (a zraniteľnosť). Pokiaľ je predmetom cvičení to, že máme „znovuvymyslieť“ samých seba, existuje oprávnená otázka, kto som ja. „Boh v nás“ a holistická jednota s celým vesmírom nutne navodzujú túto otázku. Izolované samostatné osobnosti by boli v pojmach new age patologické (najmä z hľadiska transpersonálnej psychológie). Avšak „skutočným nebezpečenstvom je holistická paradigma. Myslenie new age je založené na totalitnej jednote, a práve preto je nebezpečné“71 Jemnejšie povedané: „Sme vierohodní, keď ‚nesieme‘ seba samých, keď naše rozhodnutia a reakcie spontánne vyvierajú z našich najvnútornejších potrieb, keď naše správanie a vyjadrenie našich citov odzrkadľuje našu osobnú celistvosť.“72 Hnutie ľudského potenciálu je najjasnejším príkladom presvedčenia, že ľudia sú božskí a majú v sebe božskú iskru.

Kresťanský postoj vychádza z učenia Písma o ľudskej prirodzenosti; muži a ženy sú stvorení na Boží obraz a podobu (Gn 1, 27) a Boh im venuje takú veľkú pozornosť, až to vzbudzuje žalmistov údiv (porov. Ž 8). Ľudská bytosť je tajomstvom, ktoré sa naplno zjavilo len v Ježišovi Kristovi (porov. Gaudium et spes, 22) a opravdivo ľudskou sa stáva práve vo svojom vzťahu s Kristom skrze dar Ducha.73 To všetko je veľmi vzdialené karikatúre antropocentrizmu, ktorú prisudzujú kresťanstvu a ktorú odmietajú mnohí autori a prívrženci new age.

☒ Môžeme sa spasiť sami, alebo je spása nezaslúženým Božím darom?

Odpoveď na túto otázku spočíva v zistení, o čom alebo o kom sme presvedčení, že nás spasí. Môžeme sa spasiť vlastnými skutkami, ako to často vysvetľuje new age, alebo sme spasení vďaka Božej láske? Kľúčovými slovami sú tu sebanaplnenie, sebarealizácia a sebaspasenie. Pokiaľ ide o chápanie ľudskej prirodzenosti, je new age v podstate pelagiánske.74

Podľa kresťanov spása závisí od spoluúčasti na Kristovom utrpení, smrti a zmŕtvychvstání a od osobného vzťahu s Bohom, nie od nejakej techniky. Situácia človeka, poznačená tak prvotným hriechom, ako aj osobnými hriechmi, môže byť napravená iba Božím pôsobením: hriech je útokom proti Bohu a iba Boh nás môže zmieriť so sebou. V Božom pláne spásy boli ľudske bytosti spasené Ježišom Kristom, ktorý je ako Boh a zároveň človek jediným sprostredkovateľom spásy. V kresťanstve nie je spása skúsenosťou vlastného ja, meditatívnym a intuitívnym pobývaním vo vlastnom vnútri, ale je odpustením hriechu, oslobodením od hlbokaj vnútornej rozpoltenosti a upokojením vlastnej prirodzenosti prostredníctvom darovaného spoločenstva s milujúcim Bohom. Cesta spásy nespočíva v jednoduchej, vlastnými silami navodenej premene vedomia, ale v oslobodení od hriechu a z toho plynúcich dôsledkov, nútiacich nás bojovať proti hriechu v nás a v spoločnosti, ktorá nás obklopuje. To nás nevyhnutne vedie i k milujúcej solidarite s našimi blíždymi v núdzi.

☒ Nachádzame pravdu sami, alebo ju prijímame?

Pravda podľa new age súvisí s pozitívnymi vibráciami, s vesmírnymi väzbami, s harmóniou a extázou, teda vo všeobecnosti s príjemnými skúsenosťami. Ide tu o nájdenie vlastnej pravdy na základe kritéria príjemného pocitu. Posudzovanie náboženstva a etických otázok sa bežne vzťahuje na vlastné pocity a skúsenosti jednotlivca.

Kresťanské učenie predstavuje Ježiša Krista ako „cestu, pravdu a život“ (porov. Jn 14, 6). Jeho nasledovníci sú vyzvaní, aby svoj život otvorili jemu a jeho hodnotám, inými slovami objektívnemu súboru požiadaviek tvoriacemu súčasť objektívnej reality, ktorá je v konečnom dôsledku poznateľná pre všetkých.

☒ Modlitba a meditácia: obraciame sa nimi k sebe samým, alebo k Bohu?

Tendencia zamieňať psychológiu so spiritualitou nás núti, aby sme trvali na tom, že mnohé v súčasnosti používané meditačné techniky nie sú modlitbou. Často sú dobrou prípravou na modlitbu, ale nič viac, hoci nás i uvedú do príjemného duševného stavu či fyzickej pohody. Zážitky, ktoré pomôcú ním prežívať, sú vskutku veľmi intenzívne, no zostať len na tejto úrovni značí zostať sami a nedostať sa do prítomnosti niekoho iného. V dosiahnutom tichu sa pred nami môže otvoriť skôr prázdno ako ticho kontemplácie Milovaného. Zároveň platí, že techniky prenikania do hĺbky vlastného vnútra sú v konečnom dôsledku výzvou, aby sme vlastnými silami dosiahli to, čo je božské, alebo sa dokonca stali božskými. Ak sa v nich pozabudne na to, že Boh ako prvý hľadá ľudské srdce, nemôžu byť kresťanskou modlitbou. Rovnako pokiaľ na modlitbu hľadáme ako na spojenie s univerzálnou energiou, potom „takýto zjednodušený ‚vzťah‘ s Bohom, v ktorom má Boh iba úlohu uspokojovať všetky naše potreby, reprezentuje egoizmus prítomný v jadre new age“.75

Praktiky new age skutočne nie sú modlitbou, pretože v nich ide len o introspekciu alebo o splynutie s vesmírnou energiou na rozdiel od dvojakej orientácie kresťanskej modlitby, ktorá má tiež za cieľ introspekciu, ale zároveň – a predovšetkým – stretnutie s Bohom. Kresťanská mystika má ďaleko od toho, aby bola čisto ľudským úsilím, je predovšetkým dialógom, ktorý vedie ku „konverzii, k obráteniu od vlastného ja k Božiemu ty“.76 „Kresťan, i keď je sám a modlí sa v skrytosti, vždy si uvedomuje, že sa modlí v jednote s Kristom, v Duchu Svätom, spolu so všetkými svätými, pre dobro Cirkvi.“77

☒ Sme pokúšaní popierať hriech, alebo akceptujeme jeho existenciu?

V rámci new age nejestvuje pojem „hriech“, hovorí sa len o nedokonalom poznaní. Potrebné je osvetlenie, ktoré možno dosiahnuť prostredníctvom osobitných psychofyzických techník. Tomu, kto sa zúčastňuje na aktivitách new age, sa nevysvetľuje, v čo má veriť, čo má alebo nemá robiť, ale hovoria mu: „Jestvujú tisíce spôsobov na skúmanie vnútornej skutočnosti. Chod' tam, kde ťa vedie rozum a intuícia. Dôveruj sám sebe.“78 Autorita sa presúva z teistickej pozície dovnútra vlastného ja. Najväčším problémom new age je odcudzenie sa celému vesmíru, a nie osobné zlyhanie či hriech. Náprava spočíva v čoraz hlbšom ponorení sa do celku bytia. Z niektorých spisov a praktík new age je zrejmé, že jeden život na to nestačí, preto je nutná reinkarnácia, aby ľudia mohli realizovať celý svoj potenciál.

Z kresťanského hľadiska „skutočnosť hriechu a najmä prvotného hriechu možno objasniť jedine vo svetle Božieho zjavenia. Bez poznania Boha, ktoré nám dáva Zjavenie, nemôžeme hriech jasne poznať a sme pokúšaní vysvetľovať ho len ako nedostatok rastu, ako psychickú slabosť, omyl, nevyhnutný následok neprimeraného spoločenského zriadenia atď. Iba keď poznáme Boží plán s človekom, môžeme pochopiť, že hriech je zneužitie slobody, ktorú Boh dáva stvoreným osobám, aby ho mohli milovať a aby sa mohli milovať aj navzájom“.79 „Hriech je previnenie proti rozumu, proti pravde a proti správne svedomiu. Je to priestupok proti opravdivej láske k Bohu a k blížnemu, zapríčinený zvráteným lipnutím na určitých dobrách. Zraňuje prirodzenosť človeka a narúša ľudskú solidaritu.“80 „Hriech je urážka Boha... Hriech sa stavia proti láske Boha k nám a odvracia od neho naše srdce... Hriech je teda ‚láskou k sebe až po opovrhnutie Bohom‘.“81

☒ Máme odmietať utrpenie a smrť, alebo ich akceptovať?

Niektorí literárni autori new age považujú utrpenie za niečo, čo sme si sami spôsobili, alebo za zlú karmu, či dokonca za neschopnosť naplno využiť vlastné zdroje. Ďalší sa sústreďujú na metódy, ako dosiahnuť úspech a blahobyť (napríklad Deepak Chopra, José Silva a ďalší). Reinkarnácia sa v new age často považuje za prvok nevyhnutný pre duchovný rast, za jeden stupeň duchovnej evolúcie, ktorá sa začala naším narodením a

bude pokračovať aj po smrti. V našom terajšom živote má zážitok zo smrti iných ľudí neraz za následok ozdravnú krízu.

Vesmírna jednota rovnako ako reinkarnácia sú nezlučiteľné s kresťanskou vierou, podľa ktorej je ľudská bytosť samostatným bytím prežívajúcim svoj vlastný život, za ktorý nesie plnú zodpovednosť; chápanie osoby podľa new age spochybňuje zodpovednosť a slobodu. Kresťania vedia, že „v Kristovom kríži sa prostredníctvom utrpenia nielen zavrášilo vykúpenie, ale bolo vykúpené aj samo ľudské utrpenie. Kristus – bez akejkoľvek vlastnej viny – vzal na seba ‚všetku zlobu hriechu‘. Otravný zážitok tohto zla určil neporovnateľnú mieru Kristových bolestí, ktoré sa stali cenou vykúpenia... Vykupiteľ trpel namiesto človeka a pre človeka. Každý človek má svoj podiel na vykúpení. Každý človek je pozvaný zúčastniť sa aj na tom utrpení, ktorého výsledkom je vykúpenie. Je povolaný podieľať sa na tom utrpení, ktorým bolo vykúpené aj každé ľudské utrpenie. Tým, že Kristus uskutočnil vykúpenie prostredníctvom utrpenia, dal ľudskému utrpeniu výkupnú hodnotu. Teda každý človek sa môže svojím utrpením zúčastniť na Kristovom vykupiteľskom utrpení“ .82

☒ Je potrebné sa sociálne angažovať, alebo nie?

Mnohé v new age je len nedôstojným sebauvyššovaním, avšak niektoré vedúce osobnosti new age tvrdia, že je nespravodlivé posudzovať celé hnutie na základe menšiny egoistických, iracionálnych alebo narcistických osôb, alebo sa nechať oslepiť ich podivnými praktikami, ktoré bránia vidieť v new age opravdivé duchovné hľadanie a spiritualitu.⁸³ Pre kresťanstvo je však neprijateľné splynutie jednotlivcov vo „vesmírnom ja“ aj relativizácia či zaniknutie rozdielov a protikladov vo vesmírnom súlade.

Aby mohla jestvovať pravá láska, musí existovať aj odlišná druhá osoba. Skutočný kresťan hľadá jednotu v spôsobilosti a v slobode druhého povedať „áno“ alebo „nie“ na dar lásky. Kresťanstvo chápe zjednotenie ako spoločenstvo (komúniu) a jednotu ako spoločnosť (komunitu).

☒ Je naša budúcnosť vo hviezdach, alebo môžeme pomôcť pri jej vytváraní?

V novom veku, ktorý nastáva, budú žiť dokonalé, androgynické bytosti, ktoré budú úplne ovládať vesmírne zákony prírody. Z tohto scenára má byť kresťanstvo vylúčené a má uvoľniť miesto globálnemu náboženstvu a novému svetovému poriadku.

Kresťania sú stále bedliví, pripravení na posledné dni, keď Kristus znovu príde na zem. Ich nový vek sa začal pred dvetisíc rokmi narodením Krista, ktorým nie je nik iný ako „Ježiš z Nazareta, Božie Slovo, ktoré sa stalo človekom na spásu všetkých ľudí“. Jeho Duch Svätý je prítomný a pôsobí v srdciach jednotlivcov, „v spoločenstvách a v dejinách, v národoch, kultúrach, náboženstvách“. Vskutku, „Otcov Duch, ktorého Syn človeka poskytuje v hojnosti, je oživovateľom všetkého“ .84 Žijeme v posledných časoch.

Na jednej strane je zrejmé, že mnohé praktiky new age nesprostredkujú tým, ktorí sa na nich podieľajú, priamo nejakú náuku; no zároveň je nepopierateľné, že prostredníctvom týchto praktík sa k nim, i keď nepriamo, dostáva istý spôsob myslenia, ktorý môže ovplyvniť ich zmýšľanie a vnuknúť im špecifický pohľad na svet. Samozrejme, že new age má určitú svoju atmosféru a môže byť ťažké rozlíšiť medzi tým, čo je v ňom neškodné, a tým, na čo si treba dať pozor. Musíme si byť vedomí skutočnosti, že náuka o Kristovi, rozšírená v kruhoch new age, je inšpirovaná teozofickým učením Jeleny Blavatskej, antropozofiou Rudolfa Steinera a Arkánskou školou (Arcane school) Alice Baileyovej. Ich dnešní nasledovníci nielenže rozširujú ich myšlienky, ale spolupracujú s predstaviteľmi new age aj na rozvíjaní úplne novej interpretácie reality, na učení, ktoré je pre niektorých pozorovateľov známe ako „pravda new age“ .85

5. JEŽIŠ KRISTUS NÁM PONÚKA ŽIVÚ VODU

Jediným zakladateľom Cirkvi je Ježiš Kristus, jej Pán. On je srdcom každého kresťanského konania a každého kresťanského posolstva. Preto sa Cirkev neustále vracia k stretnutiu so svojím Pánom. Evanjeliá hovoria o

mnohých stretnutiach s Ježišom: počnúc pastiermi v Betleheme až po lotrov ukrižovaných zároveň s ním, od múdrych starcov, ktorí ho počúvali, keď hovoril v chráme, až po apoštolov putujúcich do Emauz so smútkom v srdci. Predsa však príbehom, ktorý najjasnejšie hovorí o tom, čo nám Ježiš ponúka, je rozprávanie zo štvrtej kapitoly Evanjelia podľa Jána o stretnutí Ježiša so Samaritánkou pri Jakubovej studni (Jn 4). Tento príbeh sa dokonca opisuje ako „paradigma nášho angažovania sa za pravdu“.86 Skúsenosť stretnutia s cudzincom, ktorý nám ponúka „živú vodu“, ukazuje, akým spôsobom môžu a majú kresťania vstupovať do dialógu s niekým, kto ešte nepozná Ježiša.

Jednou z príťažlivých stránok Jánovho rozprávania o tomto stretnutí je, že žene chvíľu trvá, kým pochopí, čo Ježiš pod „živou vodou“ myslí (verš 11). Napriek tomu je od začiatku fascinovaná nielen samotným cudzincom, ale aj jeho posolstvom, a to ju núti počúvať ho. Po prvom šoku z toho, čo všetko Ježiš o nej vie („Správne si povedala: ‚Nemám muža‘, lebo si mala päť mužov a ten, ktorého máš teraz, nie je tvoj muž. To si povedala pravdu“, verše 17–18), je pripravená spoznať celú pravdu o sebe: „Pane, vidím, že si prorok“ (verš 19). Začína sa dialóg o klaňaní sa Bohu: „Vy sa klaniate tomu, čo nepoznáte; my sa klaniame tomu, čo poznáme, lebo spása je zo Židov“ (verš 22). Ježiš sa dotkol jej srdca a takto ju pripravil, aby porozumela, keď bude hovoriť sám o sebe ako o Mesiášovi. Slová „To som ja, čo sa rozprávam s tebou“ (verš 26) jej pomohli otvoriť srdce pravému klaňaniu sa v Duchu a sebazjaveniu Ježiša ako Božieho Pomazaného.

„Žena nechala svoj džbán, odišla do mesta a vravela ľuďom“ o stretnutí s týmto človekom (verš 28). Veľká zmena, ktorá nastala u ženy po stretnutí s cudzincom, natoľko zaujala ľudí, že „vyšli teda z mesta a šli k nemu“ (verš 30). Veľmi rýchlo pochopili pravdu o jeho totožnosti: „Už veríme nielen pre tvoje slovo, ale sami sme počuli a vieme, že toto je naozaj Spasiteľ sveta“ (verš 42). Prešli tak od toho, že Ježiša poznali len z počutia, cez osobné zoznámenie sa s ním až po pochopenie univerzálneho významu jeho totožnosti. Všetko sa to však mohlo stať len preto, lebo ich mysle a srdcia boli správne disponované.

Skutočnosť, že táto príhoda sa odohrala pri studni, má symbolický význam. Ježiš ponúka žene „prameň vody prúdiacej do večného života“ (verš 14). Láskavý spôsob, akým Ježiš zaobchádza so ženou, je príkladom, ako v pastorácii efektívne pomáhať druhým, aby v procese sebazpoznávania dokázali bez väčších ťažkostí byť k sebe úprimní („Povedal mi všetko, čo som porobila“, verš 39). Tento prístup by mohol byť veľmi účinný u ľudí, ktorých môže priťahovať ten, kto nesie vodu (Vodnár), no zároveň neprestávajú úprimne hľadať pravdu. Bolo by ich treba pozvať vypočuť si Ježiša, ktorý nám neponúka iba niečo, čo uhasí náš dnešný smäd, ale čo uhasí aj náš hlboký skrytý duchovný smäd po „živej vode“. Dôležité je uznať, že ľudia úprimne hľadajú pravdu. Nejde tu len o klam alebo sebaklam. Každý dobrý vychovávateľ vie, že je dôležité byť trpezlivý. Človek, ktorý sa otvorí pravde, náhle znovu nadobudne silu, a to vďaka úplne novému pocitu slobody, najmä pokiaľ ide o minulé chyby a obavy. A „ten, kto sa usiluje spoznať sám seba, podobne ako žena pri studni, nakazí aj druhých túžbou po poznaní pravdy, ktorá aj ich môže oslobodiť“.87

Pozvanie na stretnutie s Ježišom Kristom – nositeľom živej vody – bude účinnejšie, ak vyjde od niekoho, kto bol stretnutím s Ježišom zjavne hlboko zasiahnutý, pretože ho sprostredkuje ten, kto nielen počul o Ježišovi hovoriť, ale kto si je istý, že „toto je naozaj Spasiteľ sveta“ (verš 42). Treba nechať ľudí, aby reagovali po svojom, každý vlastným tempom, a nechať Boha, aby dokončil ostatné.

6. DÔLEŽITÉ BODY

6. 1. Potrebné je mať vodcu a správnu formáciu

Kristus, alebo Vodnár? New age je temer vždy spojené s alternatívou: či už ide o alternatívny pohľad na realitu, alebo o alternatívny spôsob (magického typu), ako zlepšiť súčasnú situáciu.⁸⁸ Alternatíva nespočíva v tom, že sa ľuďom ponúkajú dve možnosti, ale len v tom, že môžu uprednostniť jednu pred druhou. V náboženskej rovine ponúka new age alternatívu k židovsko-kresťanskému dedičstvu. Panuje názor, že vek Vodnára nahradí prevažne kresťanský vek Rýb. Myslitelia new age sú o tom pevne presvedčení, no zatiaľ čo si niektorí z nich myslia, že nastávajúca zmena je neodvratná, iní sa aj aktívne podieľajú na tom, aby nastala. Ten, kto sa pýta, či možno veriť v Krista a zároveň vo Vodnára, si musí uvedomiť, že sa tu treba rozhodnúť buď pre jednu, alebo pre druhú možnosť. „Nijaký sluha nemôže slúžiť dvom pánom, pretože buď jedného bude nenávidieť a druhého milovať, alebo jedného sa bude pridzhať a druhým bude opovrhovať“ (Lk 16, 13). Stačí, ak si kresťania spomenú na rozdiel medzi mudrcmi z Východu a kráľom Herodesom, aby zistili, aké veľké následky má voľba za Krista alebo proti Kristovi. Neslobodno zabudnúť, že mnohé hnutia, z ktorých new age čerpá, sú výslovne protikresťanské. Ich postoj ku kresťanstvu nie je neutrálny, ale

neutralizačný. Napriek často deklarovanej otvorenosti voči všetkým náboženským predstavám je tradičné kresťanstvo považované za neprijateľnú alternatívu. Niekde sa dokonca jasne hovorí, že „nejestvuje miesto, kde by bolo možné pravé kresťanstvo tolerovať“, ba dokonca existujú argumenty ospravedlňujúce protikresťanské postoje.⁸⁹ Spočiatku sa tieto postoje vyskytovali len v nemnohých skupinách u tých, ktorí prekonalí čisto povrchný vzťah k new age, no v poslednom čase začali prenikať do všetkých úrovní alternatívnej kultúry, mimoriadne prítlačivej najmä v komplikovaných západných spoločnostiach.

Fúzia, alebo konfúzia? Tradície new age vedome a zámerne zastierajú skutočné rozdiely medzi Stvoriteľom a stvorením, ľudstvom a prírodou, náboženstvom a psychológiou, subjektívnou a objektívnou realitou. Idealistickým zámerom new age je prekonať škandálne rozdelenie, no v teórii new age ide o systematickú fúziu (zlúčenie) prvkov, ktoré západná kultúra jasne rozlišovala. Nie je vari správne definovať to potom ako konfúziu? Tvrdenie, že new age prekvitá vďaka konfúzii, teda zmätku, nie je len slovná hračka. Kresťanská tradícia si vždy cenila úlohu rozumu pri obhajovaní viery a pri snahe o pochopenie Boha, sveta a ľudskej bytosti.⁹⁰ New age využilo duševné rozporenie tých, ktorí odmietli chladný, vypočítavý a neľudský rozum. Hoci táto pozitívna intuícia nám pripomína potrebu rovnováhy medzi našimi schopnosťami, neospravedlňuje snahu o vyradenie z činnosti jednej zo základných a pre plný ľudský život potrebnej schopnosti. Racionálnosť má totiž výhodu univerzálnosti: je slobodne dostupná komukoľvek na rozdiel od záhadného a magického charakteru gnostického či ezoterického mystického náboženstva. Čokoľvek, čo napomáha zmätkom v pojmoch alebo tajnostkárstvu, si treba pozorne všímať. Namiesto odhaľovania definitívnej povahy skutočnosti sa jej pravá podoba ukrýva. To zodpovedá postmodernej strate dôvery v absolútne istoty minulých čias, ktorá často vedie k úteku do iracionality. Úlohou je teda ukázať, že zdravá spolupráca medzi vierou a rozumom zvyšuje kvalitu ľudského života a vzbudzuje úctu k stvorenstvu.

Vytvoriť si vlastnú realitu. Presvedčenie rozšírené v new age, že každý si môže vytvoriť vlastnú realitu, je síce prítlačivé, no klamné. Vykryštalizovalo sa z jungovskej teórie, podľa ktorej je ľudská bytosť bránou medzi vonkajším a vnútorným svetom s nekonečnými rozmermi, kde je každá bytosť Abraxasom, ktorý si buď tvorí vlastný svet, alebo ho ničí. Hviezdou svietiacou v tomto nekonečnom vnútornom svete je Boh a cieľ človeka. Najväčším a najproblematickejším dôsledkom prijatia myšlienky, že ľudia si vytvárajú vlastnú realitu, je otázka utrpenia a smrti: ľudia s vážnymi obmedzeniami alebo s nevyliciteľnými chorobami sa cítia byť oklamaní a ponížení, keď im povedia, že sú si sami príčinou vlastného nešťastia a že neschopnosť zmeniť tento stav je zapríčinená ich slabosťou v prístupe k životu. To vôbec nie je iba akademická otázka, ale má hlboké dôsledky na pastoračný prístup Cirkvi k závažným existenčným otázkam všetkých ľudí. Naše obmedzenia sú životným faktom, súčasťou toho, že sme stvorení. Smrť a bolestné straty predstavujú pre nás výzvu a príležitosť, keďže pokušenie utiekať sa k západne prepracovanému obsahu pojmu „reinkarnácia“ je nezvratným dôkazom strachu zo smrti a túžby po večnom živote. Využívame, nakoľko sa len dá, tieto príležitosti, aby sme si pripomenuli, čo nám Boh pri vzkriesení Ježiša Krista prisľúbil? Nakoľko autentická je viera vo vzkriesenie tela, ktorú kresťania každú nedeľu vyznávajú v Kréde? Myšlienka new age, podľa ktorej sme v istom zmysle bohmi, je otázkou, ktorá si zasluhuje väčšiu pozornosť. Samozrejme, všetko závisí od toho, ako si kto definuje realitu. Na všetkých úrovniach katolíckej výchovy, formácie a ohlasovania je nutné posilniť zdravý prístup k epistemológii a psychológii. Dôležité je neustále hľadať efektívnejší spôsob, ako hovoriť o transcendentne. Základným problémom celého myšlienkového systému new age je, že pod transcendenciou chápe výlučne autotranscendenciu dosiahnuteľnú v rámci uzavretého vesmíru.

Pastoračné zdroje. V ôsmej kapitole sú uvedené základné dokumenty Katolíckej cirkvi, v ktorých možno nájsť zhodnotenie myšlienok new age. V prvom rade je to príhovor Jána Pavla II. citovaný v úvode tejto knihy. Pápež uznáva niektoré pozitívne stránky tohto kultúrneho smeru, ako je napríklad „hľadanie nového zmyslu života, nová ekologická citlivosť a túžba prekročiť chladné a racionálne náboženské cítenie“. Na druhej strane však upozorňuje veriacich na niektoré dvojznačné prvky, ktoré sú nezlučiteľné s kresťanskou vierou; podľa neho tieto hnutia „venujú malú pozornosť Zjaveniu“, „snažia sa relativizovať náboženskú náuku v prospech akejsi hmlistej predstavy o svete“, „často ponúkajú panteistickú predstavu Boha“, „nahrádzajú osobnú zodpovednosť za vlastné činy pred Bohom zmyslom pre povinnosť voči vesmíru a tým prekrucujú skutočný pojem hriechu a nutnosť spásy prostredníctvom Krista“.⁹¹

6. 2. Konkrétne kroky

Predovšetkým treba znovu pripomenúť, že všetky osoby a praktiky v širokom spektre new age nie sú rovnakým spôsobom prepojené na teórie tohto hnutia. Podobne označenie new age sa často zneužíva alebo nesprávne používa pri javoch, ktoré by sa mali zaradiť inam. Termín new age sa dokonca občas používa na demonizovanie niektorých osôb alebo praktík. Podstatné je rozlíšiť, ktoré javy, hoci aj voľne spojené s týmto hnutím, odrážajú kresťanskú predstavu o Bohu, o ľudskej osobe a o svete a ktoré im protirečia. Jednoduché odvolávanie sa na new age len podľa názvu znamená málo, ba dokonca nič. Záleží na tom, aký je vzťah jednotlivca, skupiny, praktiky alebo daného produktu k hlavným princípom kresťanstva.

☒ Katolícka cirkev vlastní účinnú sieť inštitúcií, ktoré by však mohli byť lepšie využívané. Napríklad jestvuje mnoho pastoračných centier, kultúrnych centier a centier spirituality. V ideálnom prípade by mohli byť využité na riešenie zmätku okolo religiozity new age rôznymi tvorivými spôsobmi, napríklad ako priestor na diskusné a študijné fóra. Musíme, žiaľ, priznať, že jestvujú i prípady, keď sú katolícke centrá spirituality aktívne zapojené do šírenia religiozity new age v Cirkvi. To treba určite napraviť, no nielen preto, aby sa prestal šíriť zmätek a mylná náuka, ale aj preto, aby sa tieto centrá začali efektívne podieľať na šírení pravej kresťanskej spirituality. Navyše katolícke kultúrne centrá sú nielen vzdelávacími inštitúciami, ale aj priestorom na poctivý dialóg.⁹² Všetkými týmito otázkami sa zaoberá niekoľko vynikajúcich špecializovaných inštitúcií, sú to cenné zdroje, ktoré by sa mali veľkoryso podeliť s oblasťami bez takýchto možností.

☒ Nemálo skupín new age využíva akúkoľvek príležitosť na to, aby svoju filozofiu a činnosť vysvetľovali druhým. Na stretnutia s týmito skupinami sa treba starostlivo pripraviť a majú sa na nich zúčastňovať osoby, ktoré sú schopné vysvetľovať katolícku vieru a spiritualitu, no zároveň kriticky pristupovať k mysleniu a praxi new age. Je nesmierne dôležité overiť si dôveryhodnosť osôb, skupín a inštitúcií, ktoré vyhlasujú, že ponúkajú uvedenie do new age a informácie o tomto hnutí. V niektorých prípadoch totiž to, čo sa začalo ako nezaujaté skúmanie, sa skončilo aktívnou podporou a obranou alternatívnych náboženstiev. Niektoré medzinárodné inštitúcie sa aktívne podieľajú na kampani, ktorá má napomôcť rešpektovanie náboženskej rôznosti, a požadujú právny status náboženstva pre isté diskutabilné organizácie. To zapadá do predstavy new age o postupnom prechode do nového veku, v ktorom obmedzený charakter jednotlivých náboženstiev nahradí nové, univerzálne náboženstvo alebo spiritualita. Pravý dialóg však už od samého začiatku rešpektuje odlišnosť a nikdy sa nesnaží zakrývať rozdiely, zmiešavajúc dovedna všetky náboženské tradície.

☒ Niektoré miestne skupiny new age nazývajú svoje stretnutia „modlitbovými skupinami“. Tí, ktorí sú na takéto stretnutie pozvaní, majú hľadať znaky pravej kresťanskej spirituality a dávať si pozor, aby neprebehol žiadny iniciačný obrad. Tieto skupiny využívajú nedostatočnú teologickú a duchovnú prípravu niektorých osôb na to, aby ich postupne pritiahli k niečomu, čo môže byť v podstate formou falošného kultu. Kresťanom treba vysvetliť, čo je pravým predmetom a obsahom modlitby – v Duchu Svätom prostredníctvom Ježiša Krista k Otcovi – , aby mohli správne posúdiť zámery „modlitbovej skupiny“. Kresťanská modlitba a Boh Ježiša Krista sa budú dať potom ľahko odlíšiť.⁹³ Mnohí sú presvedčení, že keď si „požičajú niečo“ z orientálnej múdrosti, nehrozí im žiadne nebezpečenstvo, avšak príklad transcendentálnej meditácie by mal viesť kresťanov k opatrnosti, aby sa nevedomky nedali ovplyvniť iným náboženstvom (v tomto prípade hinduizmom), hoci jej propagátori neprestajne zdôrazňujú, že je nábožensky neutrálna. Problém nespočíva v tom, že sa niekto učí, ako meditovať, ale v predmete či v obsahu meditačného cvičenia, ktorý jasne vymedzuje, či sa vzťahuje na Boha zjaveného Ježišom Kristom, alebo na nejaké iné zjavenie, či jednoducho na skryté hĺbky vlastného ja.

☒ Náležité uznanie si zasluhujú i kresťanské skupiny, ktoré podporujú starostlivosť o zem, pretože je Božím dielom. Otázky úcty voči stvorenstvu sa možno tvorivým spôsobom venovať aj v katolíckych školách. Avšak mnohé z toho, čo tvorí najradikálnejšie prvky ekologického hnutia, nie je ľahké dať do súladu s katolíckou vierou. Vo všeobecnosti platí, že starostlivosť o životné prostredie je znamením obnovenej pozornosti voči tomu, čo nám Boh daroval, a vari aj potrebným znakom kresťanskej starostlivosti o stvorenstvo. „Hlbinná ekológia“ je však často založená na panteistických a občas i gnostických princípoch.⁹⁴

☒ Začiatok tretieho tisícročia ponúka skutočný kairos pre evanjelizáciu. Mysle a srdcia ľudí sú nezvyčajne otvorené vierohodným informáciám o kresťanskom chápaní čias a dejín spásy. Nemalo by však byť hlavnou prioritou zdôrazňovať, čo v iných chápaniach chýba. Skôr je potrebné neustále sa vracáť k prameňom našej viery, aby sme dokázali správne a primerane predstavovať kresťanské posolstvo. Môžeme byť hrdí na to, čo

všetko nám bolo zverené, a musíme vedieť odolať tlakom prevládajúcej kultúry, ktorá chce, aby sme tieto talenty ukryli do zeme (porov. Mt 25, 24 – 40). Jedným z najužitočnejších nástrojov, ktorý máme k dispozícii, je Katechizmus Katolíckej cirkvi. Navyše máme aj obrovské dedičstvo v podobe ciest k svätosti v životoch kresťanských mužov a žien minulosti i súčasnosti. Tam, kde bohatý kresťanský symbolizmus s jeho umeleckými, estetickými a hudobnými tradíciami ešte nepoznajú alebo sa naň už pozabudlo, musia ešte veľa urobiť sami kresťania, ale aj tí, ktorí hľadajú skúsenosť s Božou prítomnosťou alebo si ju chcú lepšie uvedomovať. Dialóg medzi kresťanmi a prívržencami new age bude plodnejší, ak bude brať do úvahy prítlačivosť všetkého, čo súvisí s emóciami, a symbolický jazyk. Ak je našou úlohou poznávať a milovať Ježiša Krista a slúžiť mu, je veľmi dôležité začať dobrou znalosťou Písma. No najistejšou cestou, ako dať kresťanskému posolstvu zmysel, je stretávanie sa s Pánom Ježišom v modlitbe a vo sviatosťoch; sú to okamihy, v ktorých sa náš život posväčuje.

☒ Hádám najjednoduchším a najbežnejším prostriedkom, ktorý sa priam ponúka, aby sme po ňom siahli, a ktorý môže byť dokonca tým najúčinnnejším, je čo najlepšie využiť bohaté kresťanské duchovné dedičstvo. Veľké rehole majú v oblasti meditácie a spirituality dlhú tradíciu, ktorú by mohli záujemcom sprostredkovať formou rôznych kurzov alebo pobytov v rehoľných domoch. Čiastočne sa to už deje, no je potrebné to ešte rozšíriť. Pomáhať ľuďom pri ich duchovnom hľadaní ponukou overených techník a skúseností pravej modlitby by mohlo viesť k dialógu, v ktorom by sa odhalili bohatstvá kresťanskej tradície a možno by sa pritom objasnilo i mnohé z new age.

Jeden z predstaviteľov new age použil živý a užitočný obraz, keď prirovnal tradičné náboženstvo ku katedrálam a new age k svetovému veľtrhu. Hnutie new age predstavuje pre kresťanov výzvu, aby kresťanské posolstvo vyniesli z katedrál na trhovisko pokrývajúce celý svet. Tento obraz predkladá kresťanom pozitívnu výzvu, pretože vždy je pravý čas prinášať posolstvo z katedrál ľuďom na trhovisko. Samozrejme, že kresťania takúto výzvu nepotrebujú a nemajú na ňu čakať, keď naozaj chcú priniesť posolstvo Ježiša Krista tým, ktorí hľadajú odpovede na svoje otázky, duchovný pokrm, čo by ich nasýtil, alebo živú vodu. Keď však použijeme spomenutý obraz, musia kresťania, nasýtení slovom a sviatosťami, vyjsť z katedrál a vnášať evanjelium do všetkých oblastí každodenného života. Omša sa skončila: „Idte v mene Božom!“ V apoštolskom liste Novo millennio ineunte Svätý Otec upozorňuje na veľký záujem o spiritualitu v dnešnom sekularizovanom svete a na to, akým lákavým spôsobom odpovedajú na tento dopyt iné náboženstvá. Rozvíja túto tému ďalej a obracia sa na kresťanov s výzvou: „My, ktorí sme dostali milosť veriť v Krista, ohlasovateľa Otca a Spasiteľa sveta, máme povinnosť ukazovať, k akým hĺbkam môže viesť vzťah k nemu“ (33). Pre tých, ktorí si na trhovisku sveta vyberajú z náboženských ponúk, sa stane kresťanstvo príťažlivým predovšetkým vďaka svedectvu členov Cirkvi, vďaka ich dôvere, pokoju, trpezlivosti a srdečnosti, ako aj vďaka ich konkrétnej láske k blížnemu, ktoré sú plodmi ich viery, živenej opravdivou osobnou modlitbou.

7. DODATOK

7. 1. Niekoľko stručných formulácií myšlienok new age

Formulácie myšlienok new age od Williama Blooma, citované v Heelas, s. 225 a nasl.:

- ☒ Všetok život – všetko bytie – je prejavom „ducha“, „nepoznatelného“, „najvyššieho vedomia“, nazývaného v mnohých rôznych kultúrach rozličnými menami.
- ☒ Cieľ a dynamika všetkého bytia spočíva v tom, aby sa naplno zjavila „láska“, „múdrost“ a „osvietenie“.
- ☒ Všetky náboženstvá sú vyjadrením tej istej vnútornej reality.
- ☒ Celý život, tak ako ho vnímame svojimi piatimi zmyslami a vedeckými prístrojmi, je len vonkajším závojom neviditeľnej, vnútornej a kauzálnej skutočnosti.
- ☒ Podobne ľudské bytosti sú podvojným stvorením, ktoré tvorí:
 1. dočasná vonkajšia osobnosť;
 2. viacrozmerná vnútorná bytosť (duša alebo „vyššie ja“).
- ☒ Vonkajšia osobnosť je obmedzená a smeruje k láske.
- ☒ Cieľom vtelenia vnútornej bytosti je doviest vibrácie vonkajšej osobnosti do rezonancie s láskou.
- ☒ Všetky vtelené duše si môžu slobodne zvoliť vlastnú duchovnú cestu.

- ☒ Naši duchovní učitelé jsou ti, kterých duše se už oslobodili od potřeby vtělit se a kteří už projevují nepodmienečnou lásku, moudrost a osvícení. Někteří z těchto významných bytostí jsou dobře známi a inspirovali se nimi světové náboženství. Iné sú však neznáme a pracujú nepozorovane.
- ☒ Všetok život, v rozličných jeho formách a na rôznych úrovniach, je vzájomne prepojenou energiou, a to vrátane našich skutkov, pocitov a myšlienok. Našu realitu teda vždy tvoríme v spolupráci s „duchom“ a s týmito energiami.
- ☒ Hoci nás udržuje dynamika vesmírnej lásky, predsa sme zodpovední za náš stav, za naše okolie i za všetok život.
- ☒ V tejto časovej etape dosiahla evolúcia našej planéty a ľudstva bod, v ktorom naše individuálne a kolektívne vedomie prechádza radikálnou duchovnou premenou. Preto hovoríme o new age (novom veku). Novovznikajúce vedomie je výsledkom čoraz úspešnejšieho vtelenia toho, čo niektorí nazývajú energiou vesmírnej lásky. Toto nové vedomie sa prejavuje v inštinktívnom chápaní posvätnosti celého bytia a najmä v jeho vzájomnej prepojenosti.
- ☒ Nové vedomie a nové chápanie dynamickej prepojenosti všetkého života znamená, že sa práve nachádzame v procese vývoja úplne novej planetárnej kultúry.

Doplňujúce formulácie od Jeremyho Tarchera, Heelas, s. 226 :

1. Svet vrátane ľudskej rasy je prejavom vyššej a komplexnejšej božskej prirodzenosti.
2. V každej ľudskej bytosti je ukryté „vyššie božské ja“, ktoré je prejavom vyššej a komplexnejšej božskej prirodzenosti.
3. Uvedená vyššia prirodzenosť môže byť prebudená a stať sa centrom každodenného života jednotlivca.
4. Toto prebudenie je dôvodom existencie každého individuálneho života.

Podľa Davida Spanglera, citovaného v Actualité des religions, č. 8, september 1999, s. 43, vízia new age je charakteristická tým, že je:

- ☒ holistická (globalizačná, lebo jestvuje len jediná skutočnosť – energia);
- ☒ ekologická (Zem – Gaia – je naša matka; každý z nás je neurónom jej centrálnej nervovej sústavy);
- ☒ androgynická (dúha a jin/jang sú symbolmi new age a súvisia s komplementárnosťou – vzájomným dopĺňaním sa protikladov, najmä mužského a ženského);
- ☒ mystická (nachádza posvätno vo všetkých veciach, aj v tých najobyčajnejších);
- ☒ planetárna (ľudia musia byť jednak zakorenení vo vlastnej kultúre, jednak otvorení univerzálnemu rozmeru, ochotní podporovať lásku, spolucítenie, pokoj, ba dokonca nastolenie svetovej vlády).

7. 2. Slovník vybraných pojmov new age

Androgýnia. Nejde tu o hermafrodizmus, t. j. o súčasnú prítomnosť fyzických znakov oboch pohlaví, ale o uvedenie si prítomnosti mužských a ženských prvkov v každom človeku. Predstavuje rovnovážny stav vnútornej harmónie medzi animus a anima. Tento stav je v new age výsledkom nového uvedomenia si dvojitého spôsobu bytia a jestvovania, charakteristického pre každého muža a každú ženu. Čím viac sa toto vedomie rozšíri, tým viac prispeje k transformácii interpersonálnych vzťahov.

Antropozofia. Teozofické učenie, ktorého prvým šíriteľom bol Rakúšan Rudolf Steiner (1861 – 1925), ktorý opustil Teozofickú spoločnosť po tom, čo v rokoch 1902 – 1913 viedol jej nemeckú vetvu. Ide o ezoterické učenie, ktoré chce v božsko-duchovnej sfére zasvätiť ľudí do „objektívneho poznania“. Steiner veril, že mu to pomohlo nájsť zákony evolúcie vesmíru a ľudstva. Každá fyzická bytosť má zodpovedajúcu duchovnú bytosť. Pozemský život je ovplyvnený astrálnymi energiami a duchovnými esenciami. Tvrdí sa, že Kroniky Akaša sú „vesmírne pamäti“, ktoré sú dostupné len zasväteným.⁹⁵

Eneagram (z gréckeho enneá = deväť + gramma = znamenie). Tento názov sa vzťahuje na diagram zložený z kruhu s deviatimi bodmi na obvodě, spojenými v kruhu trojuholníkom a obrazcom so šiestimi vrcholmi. Pôvodne sa používal na veštenie, ale preslávil sa až ako symbol systému klasifikácie osobností, ktorý obsahuje deväť štandardných charakterových typov. Stal sa populárnym po publikovaní knihy Heleny Palmerovej The Enneagram.⁹⁶ Autorka priznáva, že za mnohé v nej vďačí ruskému ezoterickému mysliteľovi Jurijovi Ivanovičovi Gurdijevovi, čilskému psychológovi Claudiovi Naranjovi a spisovateľovi Oscarovi Ichazovi, zakladateľovi inštitútu Arica. Pôvod eneagramu zostáva dosiaľ zahalený tajomstvom, ale

niektorí sú toho názoru, že pochádza z mysticizmu Sufi.

Evolúcia. V new age značí oveľa viac než len evolúciu živých bytostí k vyšším formám života. Fyzický model sa tu premieta do duchovnej oblasti tak, že imanentná sila v ľudských bytostiach ich poháňa k vyšším, duchovným formám života. Ľudské bytosti nemajú nad touto silou úplnú kontrolu, ale dobré alebo zlé skutky môžu buď urýchliť, alebo spomaliť ich postup. Celé stvorenstvo vrátane ľudstva sa nevyhnutne približuje k zjednoteniu s božstvom. V tejto predstave postupnej evolúcie, začínajúcej sa narodením a pokračujúcej aj po smrti, zaberá významné miesto reinkarnácia.⁹⁷

Ezoterizmus (z gréckeho esoteros = vnútorný). Vo všeobecnosti sa vzťahuje na dávnoveký a utajený predmet poznania, dostupný len skupine zasvätených, ktorí sa považujú za strážcov právd, ktoré sú väčšine ľudstva ukryté. Proces zasvätenia (iniciácia) vedie jednotlivcov od prevažne vonkajšieho a povrchného poznania skutočnosti k vnútornej pravde a zároveň prebúdzajú ich vedomie na tej najhlbšej úrovni. Osoby sú vyzvané vydať sa na túto „vnútornú cestu“, aby v sebe objavili „božskú iskru“. V takomto pohľade je spása totožná s objavením svojho ja.

Feng šui. Ide o jednu formu geomantie, presnejšie je to čínska okultná metóda odhaľovania skrytej prítomnosti pozitívnych či negatívnych prúdov v budovách a na iných miestach na základe poznania zemských a atmosférických síl. „Podobne ako ľudské telo alebo vesmír, aj rozličné miesta križujú vplyvy, ktorých správna rovnováha je zdrojom zdravia a života.“⁹⁸

Gnóza. Vo všeobecnosti je to forma poznania založená nie na rozume, ale na vizionárstve a mystike, ktoré sú považované za zdroje zjaveného poznania, schopného priviesť ľudské bytie k božskému tajomstvu. V prvých storočiach kresťanskej éry cirkevní otcovia bojovali proti gnosticizmu, lebo bol v protiklade s vierou. Vo veľkej časti myslenia new age sa pozoruje znovuoživenie gnostických myšlienok a niektorí autori new age i v súčasnosti citujú diela raného gnosticizmu. Avšak veľký dôraz, ktorý new age kladie na monizmus a panteizmus, nabáda používať skôr termín neognosticizmus, a to na odlíšenie gnózy new age od starovekého gnosticizmu.

Great White Brotherhood (Veľké biele bratstvo). Pani Blavatská tvrdila, že je v kontakte s viacerými mahatmami alebo majstrami – vyzdvihnutými bytosťami – a tie spolu tvoria takzvané Veľké biele bratstvo. Podľa nej riadia evolúciu ľudského rodu a činnosť Teozofickej spoločnosti.

Hermetizmus. Súbor náboženských praktík a filozofických špekulácií súvisiacich so spismi Corpus Hermeticum a s alexandrijskými textami prisudzovanými bájnemu Hermesovi Trismegistovi. Keď sa počas renesancie tieto praktiky po prvý raz rozšírili, panoval názor, že odhaľujú predkresťanské náuky, no ďalšie skúmanie ukázalo, že pochádzajú až z prvého storočia kresťanskej éry.⁹⁹ Alexandrijský hermetizmus je hlavným zdrojom moderného ezoterizmu, s ktorým má spoločné tieto prvky: eklektizmus, odmietanie ontologického dualizmu, názor, že vesmír má pozitívny a symbolický charakter, myšlienku o páde a nasledovnom pozdvižení ľudstva. Hermetická špekulácia posilnila vieru v základnú starovekú tradíciu alebo v takzvanú philosophia perennis, považovanú za spoločnú všetkým náboženským tradíciám. Vyššie a ceremoniálne formy mágie sa vyvinuli práve z renesančného hermetizmu.

Hlbinná psychológia. Psychologická škola založená Carlom Gustavom Jungom, ktorý bol žiakom Sigmunda Freuda. Jung zistil, že náboženstvo a duchovné veci sú pre integritu a zdravie jedinca veľmi dôležité. Kľúčovými prvkami jeho metódy sú interpretácia snov a analýza archetypov. Archetypy sú formy, ktoré patria k dedičnej výbave ľudskej psychiky. Objavujú sa v opakujúcich sa motívoch alebo obrazoch, v snoch, vo fantáziách, v mýtoch a rozprávkach.

Holizmus. Kľúčový pojem v „novej paradigme“, ktorý ponúka rámcovú teóriu, zahrnujúcu celkový pohľad na svet moderného človeka. V protiklade so skúsenosťou čoraz väčšej fragmentácie vo vede a v každodennom živote je celistvosť predstavovaná ako ústredná metodologická a ontologická predstava. Ľudstvo sa nachádza vo vesmíre ako súčasť jedného živého organizmu, harmonickej siete dynamických vzťahov. Klasické rozlišovanie na subjekt a objekt, za ktoré boli kritizovaní René Descartes a Isaac Newton, sa snažia riešiť rôzni vedci tým, že ponúkajú akýsi „most“ medzi vedou a náboženstvom. Ľudstvo tvorí súčasť univerzálnej prírodnej a svetovej siete (ekosystému, rodiny) a musí sa usilovať dosiahnuť harmóniu so všetkými prvkami tejto temer transcendentnej moci. Keď človek pochopí svoje miesto v prírode či vo vesmíre, ktorý je tiež božský, zároveň pochopí, že „celistvosť“ a „svätosť“ sú jedna a tá istá skutočnosť. Najjasnejším vyjadrením holistickej teórie je hypotéza Gaia.¹⁰⁰

Hudba new age. Veľmi rýchlo sa rozvíjajúce priemyselné odvetvie. Táto hudba sa často označuje za nástroj na dosiahnutie harmónie so sebou i so svetom a jej súčasťou je aj „keltská“ alebo druidská hudba. Niektorí skladatelia new age tvrdia, že ich hudba má budovať mosty medzi vedomím a nevedomím, no

pravdepodobnejšie je to vtedy, keď sa v nej okrem melódie rytmicky a meditatívne opakuje istá kľúčová veta. Podobne ako iné prvky new age časť tejto hudby má za cieľ ešte pevnejšie pripútať ľudí k hnutiu, no väčšinou ide len o komerčnú alebo umeleckú záležitosť.

Human Potential Movement (Hnutie ľudského potenciálu). Od svojho zrodu (v Esalene v Kalifornii v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia) vybudovalo toto hnutie celú sieť skupín, ktoré sa prostredníctvom sebarealizácie pokúšajú o oslobodenie vrodenej ľudskej schopnosti tvoriť. Z úplne prozaických ekonomických dôvodov čoraz väčší počet spoločností využíva pri manažérskych tréningových programoch rôzne techniky osobnej transformácie. Transpersonal Technologies (Transpersonálne technológie), Movement for Inner Spiritual Awareness (Hnutie za vnútorné duchovné uvedomenie), Organisational Development and Organisational Transformation (Organizačný rozvoj a organizačná transformácia) – všetky tieto spoločnosti sa predstavujú ako nenáboženské, ale v skutočnosti sa ich zamestnanci môžu dostať pod vplyv cudzej spirituality a navyše v situácii, keď môže byť spochybnené rešpektovanie ich osobnej slobody. Jestvuje jasné spojenie medzi východnou spiritualitou a psychoterapiou, zatiaľ čo jungovská psychológia a Hnutie ľudského potenciálu mali veľký vplyv na šamanizmus a zrekonštruované formy pohanstva, ako je druidizmus a čarodejnícke hnutie Wicca. Vo všeobecnosti možno „duchovný rast“ v chápaní new age považovať za istú obdobu „náboženskej spásy“: oslobodenie od utrpenia a ľudských slabostí sa dosiahne rozvojom ľudského potenciálu, ktorý je výsledkom čoraz užšieho spojenia s naším vnútorným božstvom.¹⁰¹

Iniciácia. V náboženskej etnológii je to poznávací či experimentálna cesta, ktorou sa človek ako jednotlivec alebo člen skupiny prostredníctvom osobitných rituálov prijíma za člena náboženskej komunity, tajného (napríklad slobodomurárskeho), respektíve iného spoločenstva mysteriózneho charakteru (magického, ezotericko-okultného, teozofického atď.).

Channeling (kanálovanie, kontaktácia). Psychické médiá tvrdia, že môžu slúžiť ako kanály informácií pochádzajúcich od iných bytostí, ktoré sú zvyčajne netelesné a žijú na vyššej úrovni. Kanálovanie spája také rozdielne bytosti, ako sú vyzdvihnutí majstri, anjeli, božstvá, skupinové entity, prírodní duchovia a „vyššie ja“.

Karma (zo sanskritského koreňa Kri = skutok, čin). Je to kľúčový pojem hinduizmu, džinizmu a budhizmu, ale jeho význam nie je vždy rovnaký. V dávnom období véd označovala rituálny úkon, najmä obetný, prostredníctvom ktorého osoba získala prístup k šťastiu či blaženosti ďalšieho života. Keď sa objavil džinizmus a budhizmus (približne šesť storočí pred Kristom), stratila svoj spásny význam: cesta k oslobodeniu spočívala v spoznaní átman alebo vlastného ja. V učení samsary sa karma stáva nepretržitým kolobehom ľudského zrodu a umierania (hinduizmus) alebo znovuzrodenia (budhizmus).¹⁰² V new age sa „zákon karmy“ často považuje za morálny ekvivalent vesmírnej evolúcie. Karma už teda nemá nič spoločné so zlom alebo s utrpením, ktoré sú len ilúziami vnímanými ako súčasť „vesmírnej hry“, ale stáva sa univerzálnym zákonom príčiny a následku a súčasťou tendencie navzájom poprepájaného vesmíru smerovať k morálnej rovnováhe.¹⁰³

Kristus. Pre new age historická postava Ježiša nie je ničím iným ako vtelením myšlienky alebo energie, prípadne súboru vibrácií. Podľa Alice Baileyovej je potrebný veľký deň modlitby, v ktorom všetci veriaci vytvoria takú koncentráciu duchovnej energie, že nastane nové vtelenie, ktoré nám zjaví, ako sa ľudia môžu spašiť... Pre mnohých ľudí je Ježiš len duchovným majstrom, ktorý bol preniknutý vesmírnym Kristom, podobne ako Budha, Mojžiš alebo Mohamed. Vesmírny Kristus sa tiež chápe ako kristovská energia prítomná v jadre každej bytosti a všetkého bytia. Jednotlivci musia byť postupne zasvätení do uvedomenia si tejto kristovskej charakteristiky, ktorú všetci vlastnia. Kristus predstavuje pre new age najvyšší stav dokonalosti vlastného ja.¹⁰⁴

Kryštály. Jestvuje názor, že kryštály vibrujú na určitých frekvenciách, teda sú užitočné pri procese sebatransformácie. Používajú sa pri rôznych terapiách, meditácii, vizualizácii, astrálnom cestovaní alebo ako amulety. Pri pohľade zvonka nemajú žiadnu vnútornú moc, sú jednoducho iba krásne.

Monizmus. Metafyzické učenie, podľa ktorého sú rozdiely medzi bytosťami len iluzórne. Jestvuje len jedno univerzálne bytie a všetko ostatné, každá vec i osoba, je jeho súčasťou. Keďže monizmus zastáva názor, že skutočnosť je vo svojej podstate duchovná, predstavuje súčasnú formu panteizmu (niekedy s explicitným odmietaním materializmu, najmä marxizmu). Jeho zámer odstrániť každý dualizmus nenecháva priestor pre transcendentného Boha, a tak všetko je boh. Ďalší problém z hľadiska kresťanstva vzniká pri otázke pôvodu zla. C. G. Jung hľadá na zlo ako na „tienistú stranu“ Boha, ktorý je však pre klasický teizmus čistým dobrom. Mysticismus. Mystika new age sa obracia do vlastného vnútra a nejde v nej o vstúpenie do spoločenstva s

Bohom, ktorý je „úplne iný“. Predstavuje splynutie s vesmírom, definitívne potlačenie individuálneho v jednote „celku“. Zážitok vlastného ja je považovaný za zážitok božského, preto má pohľad do vlastného vnútra odhaliť pravú múdrosť, kreativitu a moc.

New Thought (Nové myslenie). Náboženské hnutie založené v devätnástom storočí v Spojených štátoch amerických, ktoré má korene v idealizme, pričom predstavuje jeho zľudovenú podobu. Boh je považovaný za čisté dobro a zlo iba za ilúziu. Základnou skutočnosťou je myseľ. Pretože všetky udalosti v živote jednotlivca zapríčiňuje jeho myseľ, musí človek prevziať konečnú zodpovednosť za všetko, čo súvisí s jeho položením.

Novopohanstvo. Názov, často odmietaný tými, ktorým sa prisudzuje, sa vzťahuje na prúd rozvíjajúci sa paralelne s new age a vzájomne sa s ním ovplyvňujúci. Vo veľkej vlne protireakcií na tradičné náboženstvo, najmä na židovsko-kresťanské dedičstvo Západu, sa mnohí znovu obracajú k starým domorodým, tradičným a pohanským náboženstvám. Všetko, čo predchádza obdobie kresťanstva, sa považuje za viac zodpovedajúce duchu tej-ktorej krajiny či národa, za neznečistenú podobu prírodného náboženstva spojeného s prírodnými silami, často matriarchálneho, magického alebo šamanského. Ľudstvo bude vraj zdravšie, ak sa vráti k prírodnému cyklu (roľníckych) sviatkov a k celkovému presadzovaniu života. Niektoré „novopohanské“ náboženstvá boli len nedávno zrekonštruované a ich skutočný vzťah s pôvodnými formami je diskutabilný, najmä keď sú ovplyvnené modernými ideologickými prvkami, ako sú ekológia, feminizmus alebo, v niektorých prípadoch, mýty o rasovej čistote.¹⁰⁵

Okultizmus. Okultné (skryté) poznanie a skryté sily mysle a prírody sú základom presvedčení a praktík spojených s predpokladanou tajnou „večnou filozofiou“, ktorá vychádza jednak z antickej gréckej mágie a alchýmie, jednak zo židovského mysticizmu. To všetko je ukryté pod tajným kódom, ktorý sa odovzdáva zasväteným členom združeným v skupinách či spoločnostiach strážiacich toto poznanie a tieto techniky. V devätnástom storočí špiritizmus a Teozofická spoločnosť zaviedli nové formy okultizmu, ktoré zasa ovplyvnili rôzne prúdy new age.

Panteizmus (z gréčtiny pan = všetko a theos = boh). Viera v to, že všetko je boh, alebo, niekedy, že všetko je v bohu, prípadne, že boh je vo všetkom (panenteizmus). Každý prvok vesmíru je božský a božstvo je rovnako prítomné vo všetkom. Takáto predstava nenecháva priestor pre Boha ako oddelené bytie v zmysle učenia klasického teizmu.

Parapsychológia. Zaoberá sa javmi, ako sú mimozmyslové vnímanie, telepatia, telekinéza, psychické uzdravovanie a komunikácia s duchmi prostredníctvom médií alebo kanálovania. Napriek tvrdej kritike zo strany vedcov sa parapsychológia neustále rozvíja a veľmi dobre sa ujíma myšlienka rozšírená najmä v niektorých kruhoch new age, že ľudské bytosti majú mimoriadne psychické schopnosti, ktoré však často nie sú ešte rozvinuté.

Planetárne vedomie. Predstava sveta, ktorá sa rozvinula v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, uprednostňujúca vernosť ľudskému spoločenstvu pred vernosťou národu, kmeňu alebo inej inštitucionalizovanej spoločenskej skupine. Možno ho považovať za dedičstvo po hnutiach zo začiatkov dvadsiateho storočia, ktoré podporovali svetovú vládu. Vedomie o jednote ľudstva je v súlade aj s hypotézou Gaia.

Pozitívne myslenie. Presvedčenie, že jednotlivci majú schopnosť zmeniť hmotnú skutočnosť alebo vonkajšie okolnosti tým, že zmenia svoj mentálny postoj a budú myslieť pozitívne a konštruktívne. Niekedy ide o to, uvedomiť si, čomu podvedome veríme a čo určuje našu životnú situáciu. Tým, čo budú myslieť pozitívne, sa sľubuje zdravie a celistvosť, často i prosperita, ba dokonca nesmrteľnosť.

Reinkarnácia. V new age je spojená s predstavou vzostupnej evolúcie až po dosiahnutie božskosti. Na rozdiel od indických a z nich odvodených náboženstiev vidí new age v reinkarnácii postup jednotlivce k čoraz dokonalejšiemu stavu. To, čo sa prevetľuje, je v zásade niečo nehmotné či duchovné, presnejšie je to vedomie, čiže oná iskra energie prítomná v každom človeku, ktorá sa podieľa na kozmickej alebo „kristovskej“ energii. Smrť nie je nič iné ako prechod duše z jedného tela do druhého.

Rozenkruciáni. Ide o okultné západné skupiny zaoberajúce sa alchýmiou, astrológiou, teozofiou a kabalistickým výkladom Písma. Rosicrucian Fellowship (Rosenkruciánska spoločnosť) prispela v dvadsiatom storočí k oživeniu astrológie a Ancient and Mystical Order of the Rosae Crucis (AMORC – Dávny mystický rád kríža s ružou) získal slávu vďaka fáme, že dokázal zhmotniť mentálne predstavy zdravia, bohatstva a šťastia.

Rozšírenie vedomia. Ak je vesmír nepretržitým reťazcom bytí, potom sú všetky stupne bytia – minerálny, vegetatívny, živočíšny, ľudský, vesmírny a božský – navzájom prepojené. Ľudské bytosti si dokážu uvedomiť

svoje miesto v tejto holistickej predstave globálnej reality rozšírením svojho vedomia za jeho normálne hranice. New age ponúka obrovskú škálu techník, ktoré majú ľuďom umožniť dosiahnuť vyšší stupeň chápania reality umožňujúci prekonať rozdelenie na subjekt a objekt v poznávacom procese, pričom nakoniec celkom splynú v jedno skutočnosti, ktoré obyčajné a nižšie vedomie považuje za oddelené a odlišné.

Šamanizmus. Praktiky a druhy viery zamerané na komunikáciu s prírodnými duchmi a duchmi mŕtvych ľudí prostredníctvom rituálnej posadnutosti (duchmi) šamana, ktorý slúži ako médium. V kruhoch new age má veľký úspech, lebo zdôrazňuje harmóniu s prírodnými silami a uzdravenie. Spĺňa i romantickú predstavu o domorodých náboženstvách a o ich blízkosti k zemi a k prírode.

Špiritizmus. Keďže už odnepamäti existovali pokusy spojiť sa s duchmi mŕtvych, špiritizmus devätnásteho storočia je jedným z prúdov, ktoré splynuli s new age. Rozvinul sa na základe myšlienok Emanuela Swedenborga a Franza Mesmera a stal sa novým druhom náboženstva. Pani Blavatská bola médium, a preto mal špiritizmus veľký vplyv na Teozofickú spoločnosť, hoci dôraz sa kládol skôr na kontakt s entitami z dávnej minulosti než s nedávno zosnulými osobami. K rozšíreniu špiritizmu v afro brazílskych náboženstvách prispel Allan Kardec. I v niektorých nových japonských náboženských hnutiach existujú špiritistické prvky. Teozofia. Starodávny termín, ktorý pôvodne znamenal určitý druh mysticizmu. Súvisí s gréckym gnosticizmom a neoplatonizmom, s osobnosťami ako Majster Eckhart, Mikuláš Kuzánsky (1401 – 1464) a Jakub Böhme (1575 – 1624). Nový význam tento pojem nadobudol vďaka Teozofickej spoločnosti, založenej Jelenou Petrovnou Blavatskou a jej spoločníkmi v roku 1875. Teozofický mysticizmus sa usiluje byť monistický a zdôrazňuje jednu podstatu duchovných a hmotných prvkov vesmíru. Skúma skryté sily umožňujúce vzájomné pôsobenie hmoty a ducha, ktoré by sa nakoniec završilo stretnutím božskej a ľudskej mysle. Teozofia ponúka mystickú spásu alebo osvietenie.

Transcendentalizmus. Hnutie založené v devätnástom storočí, ktorého členmi boli spisovatelia a myslitelia Nového Anglicka vyznávajúci idealistickú vieru v zásadnú jednotu stvorenstva, vo vrodenuú dobrotu ľudskej bytosti a v prednosť intuície pred logikou a skúsenosťou pri odhaľovaní najhlbších právd. Jeho vrcholným predstaviteľom je Ralph Waldo Emerson, ktorý opustil ortodoxné kresťanstvo a cez unitarizmus sa nakoniec dostal k novodobému prírodnému mysticizmu, spájajúcemu v sebe myšlienky prevzaté z hinduizmu s populárnymi americkými pojmami, ako sú individualizmus, osobná zodpovednosť a potreba dosiahnuť v živote úspech.

Vek Vodnára. Každý astrologický vek trvajúci približne 2 146 rokov nesie meno jedného zo znamení zverokruhu, tieto „veľké dni“ však idú v opačnom slede, preto keď sa práve aktuálny vek Rýb končí, prichádza vek Vodnára. Každý vek má vlastnú kozmickú energiu. Energia Rýb spôsobila obdobie vojen a konfliktov, energia Vodnára vraj prinesie obdobie harmónie, mieru a jednoty. Z tohto hľadiska new age uznáva dejinnú nevyhnutnosť. Podľa niektorých bol vek Barana obdobím židovského náboženstva, vek Rýb obdobím kresťanského náboženstva a vek Vodnára bude obdobím univerzálneho náboženstva.

Wicca. Ide o starú anglickú skratku slova witchcraft (čarodejníctvo), ktorým sa označuje novopohanské znovuoživenie niektorých prvkov rituálnej mágie. Tento termín vymyslel Gerald Gardner v roku 1939 v Anglicku a vysvetľuje ho v učebných textoch ako stredoveké európske čarodejníctvo, ktoré je starodávnym prírodným náboženstvom prenasledovaným kresťanmi. Pod názvom the Craft (Sila) sa v šesťdesiatych rokoch rýchlo rozšírilo po Spojených štátoch amerických, kde sa spojilo s takzvanou „spiritualitou žien“. Znovuzrodenie. Na začiatku sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia opísal Leonard Orr „znovuzrodenie“ ako proces, pomocou ktorého môže osoba identifikovať a izolovať neobjasnené oblasti svojho vedomia, ktoré sú príčinou jeho súčasných problémov.

7. 3. Kľúčové miesta new age

Esalen. Komunita v Big Sur v Kalifornii, ktorú v roku 1962 založili Michael Murphy a Richard Price a ktorej hlavným cieľom je dosiahnuť seberealizáciu človeka pomocou nudizmu, vízií, ako i prírodnej medicíny. Stala sa jedným z najvýznamnejších centier Human Potential Movement a rozširovala myšlienky holistickej medicíny do sveta výchovy, politiky a ekonómie. Dosiahla to pomocou kurzov komparatívneho štúdia náboženstva, mytológie, mysticizmu, meditácie, psychoterapie, rozširovania vedomia atď. Spoločne s Findhornom sa považuje za miesto, ktoré má pre rozvoj vodnárskeho povedomia kľúčový význam. Sovietskoamerický inštitút v Esalene spolupracoval so sovietskymi funkcionármi na projekte Za podporu zdravia.

Findhorn. Holistická poľnohospodárska komunita, ktorú založili Peter a Eileen Caddyovci, dopestovala netradičnými metódami plodiny obrovských rozmerov. Založenie spoločenstva vo Findhorne v Škótsku v roku 1965 bolo medzníkom hnutia, ktoré sa definuje ako new age. Skutočne, Findhorn „bol považovaný za stelesnenie základných predstáv new age o transformácii“. Hľadanie univerzálneho vedomia, cieľ dosiahnuť harmóniu s prírodou, myšlienka transformovaného sveta a praktizovanie kanálovania, čiže všetko, čo sa považuje za znaky hnutia new age, bolo vo Findhorne prítomné hneď od jeho založenia. Úspech tejto komunity viedol k tomu, že sa stala vzorom a zdrojom inšpirácie pre ďalšie skupiny, ako sú Alternatives v Londýne, Esalen v Big Sur v Kalifornii, Open Center a Omega Institute v New Yorku.¹⁰⁶

Monte Verita. Utopistické spoločenstvo neďaleko Ascony vo Švajčiarsku, ktoré už od začiatku devätnásteho storočia predstavovalo miesto stretania európskych a amerických predstaviteľov „protikultúry“ v oblasti politiky, psychológie, umenia a ekológie. Každý rok od roku 1933 sa konali konferencie Eranos, na ktorých sa stretávali významné osobnosti new age. Ročenky jasne poukazujú na zámer vytvoriť zjednotené svetové náboženstvo.¹⁰⁷ Je fascinujúce vidieť zoznam tých, ktorí sa počas týchto rokov stretli na Monte Verita.

8. PRAMENE

8. 1. Dokumenty Učiteľského úradu Katolíckej cirkvi

JÁN PAVOL II.: Príhovor k biskupom Spojených štátov amerických Iowa, Kansas, Missouri a Nebraska pri príležitosti ich návštevy „ad limina“, 28. 5. 1993.

KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List biskupom Katolíckej cirkvi o niektorých stránkach kresťanskej meditácie (Orationis Formas), Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1989.

MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: Some Current Questions Concerning Eschatology, 1992, č. 9 – 10 (o reinkarnácii).

MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: Some Current Questions on the Theology of Redemption, 1995, I/29 a II/35 – 36.

VÝBOR PRE KULTÚRU ARGENTÍNSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Frente a una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización, 1993.

ÍRSKA TEOLOGICKÁ KOMISIA: A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon, Dublin 1994.

DANNEELS, Godfried: Audela de la mort: réincarnation et resurrection, pastiersky list, Veľká noc 1991.

DANNEELS, Godfried: Le Christ ou le Verseau?, pastiersky list, Vianoce 1990

MACCARI, Carlo: La mistica cosmica del New Age, in: Religioni e Sette nel Mondo, 1996/2.

MACCARI, Carlo: La New Age di fronte alla fede cristiana, LDC, Turín 1994.

MCCARTHY, Edward Anthony: The New Age Movement, pastoračná inštrukcia, 1992.

POUPARD, Paul: Felicita e fede cristiana, Ed. Piemme, Casale Monferrato 1992.

RATZINGER, Joseph: La fede e la teologia ai nostri giorni, Guadalajara 1996, in: L'Osservatore Romano, 27. 10. 1996.

CARRERA, Norberto Rivera: Instrucción Pastoral sobre el New Age, 7. 1. 1996.

VON SCHÖNBORN, Christoph, Risurrezione e reincarnazione, (taliánsky preklad), Ed. Piemme, Casale Monferrato 1990.

STAFFORD, J. Francis, Il movimento New Age, in: L'Osservatore Romano, 30. 10. 1992.

SKUPINA PRE ŠTÚDIUM NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ (ed.), Vatikán, Sects and New Religious Movements. An Anthology of Texts From the Catholic Church (1986 – 1994), USCC, Washington 1995.

8. 2. Kresťanské štúdie

MARTINEZ, Raúl Berzosa: Nueva Era y Cristianismo. Entre el diálogo y la ruptura, BAC, Madrid 1995.

FORTIN, André: Les Galeries du Nouvel Age: un chrétien s'y promène, Novalis, Ottawa 1993.

LABRECQUE, Claude : Une religion américaine. Pistes de discernement chrétien sur les courants populaires du Nouvel Age, Médiaspaul, Montreal 1994.

METHODISTICKÝ VÝBOR PRE VIERU A PORIADOK: The New Age Movement Report to Conference 1994.
NICHOLS, Aidan: The New Age Movement, in: The Month, marec 1992, s. 84 – 89.
PENNESI, Alessandro Olivieri: Il Cristo del New Age. Indagine critica, Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999.
EKUMENICKÁ PRACOVNÁ SKUPINA NEUE RELIGIÖSE BEWEGUNGEN IN DER SCHWEIZ: New Age – aus christlicher Sicht, Paulusverlag, Freiburg 1987.
PACWA, Mitch, SJ: Catholics and the New Age. How Good People are being drawn into Jungian Psychology, the Enneagram and the New Age of Aquarius, Servant, Ann Arbor (MI) 1992.
SALIBA, John: Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment, Chapman, Londýn 1999.
SÜDBRACK, Josef, SJ: Neue Religiosität – Herausforderung für die Christen, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1987; La nuova religiosita: una sfida per i cristiani (taliánsky preklad), Queriniana, Brescia 1988.
SEKRETARIÁT TEOLÓGIE PRE LAIKOV: Faszination Esoterik, Theologie für Laien, Zürich 1996.
TOOLAN, David: Facing West from California's Shores. A Jesuit's Journey into New Age Consciousness, Crossroad, New York 1987.
URREA VIERA, Juan Carlos: New Age. Visión Histórico-Doctrinal y Principales Desafíos, CELAM, Santafé de Bogotá 1996.
VERNETTE, Jean: L'avventura spirituale dei figli dell'Acquario, in: Religioni e Sette nel Mondo, 1996/2.
VERNETTE, Jean: Jésus dans la nouvelle religiosité, Desclée, Paríž 1987.
VERNETTE, Jean: Le New Age, P. U. F., Paríž 1992.

9. VŠEOBECNÁ BIBLIOGRAFIA

9. 1. Niektoré knihy new age

BLOOM, William: The New Age. An Anthology of Essential Writings, Rider, Londýn 1991.
CAPRA, Fritjof: The Tao of Physics: An Exploration of the Parallels between Modern Physics and Eastern Mysticism, Shambhala, Berkeley 1975.
CAPRA, Fritjof: The Turning Point: Science, Society and the Rising Culture, Bantam, Toronto 1983.
CREME, Benjamin: The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom, Tara Press, Londýn 1979.
FERGUSON, Marilyn: The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time, Tarcher, Los Angeles 1980.
GRISCOM, Chris: Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute, Simon & Schuster, New York 1987.
KUHN, Thomas: The Structure of Scientific Revolutions, University of Chicago Press, Chicago 1970.
SPANGLER, David: The New Age Vision, Findhorn Publications, Forres 1980.
SPANGLER, David: Revelation: The Birth of a New Age, Rainbow Bridge, San Francisco 1976.
SPANGLER, David: Towards a Planetary Vision, Findhorn Publications, Forres 1977.
SPANGLER, David: The New Age, The Morning-town Press, Issaquah 1988.
SPANGLER, David: The Rebirth of the Sacred, Gateway Books, Londýn 1988.

9. 2. Historické, opisné a analytické diela

BOCHINGER, Christoph: New Age und moderne Religion: Religionswissenschaftliche Untersuchungen, Kaiser, Gütersloh 1994.
FRANCK, Bernard: Lexique du Nouvel Age, Droguet-Ardant, Limoges 1993.
GASPER, Hans – MÜLLER, Joachim – VALENTIN, Friederike: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen, obnovené vydanie, Herder, Freiburg – Bazilej – Viedeň 2000. Okrem toho pozri články SCHORSCH, Christoph – ESSMANN, Karl R. – KEHL, Medard: New Age a HÜMMEL, Reinhard: Reinkarnation.
HAGA, Manabu – KISALA, Robert J. (eds.), The New Age in Japan, in: Japanese Journal of Religious Studies, jeseň 1995, vol. 22, č. 3 – 4.
HANEGRAAFF, Wouter: New Age & Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Nature, Brill, Leiden – New York – Kolín nad Rýnom 1996. Táto kniha obsahuje rozsiahlu bibliografiu.
HEELAS, Paul: The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity,

Blackwell, Oxford 1996.
INTROVIGNE, Massimo: *New Age Next Age*, Ed. Piemme, Casale Monferrato 2000.
LACROIX, Michel: *L'Ideologia della New Age*, Il Saggiatore, Miláno 1998.
MELTON, Gordon J.: *New Age Encyclopedia*, Gale Research Inc, Detroit 1990.
MILLER, Elliot: *A Crash Course in the New Age*, Monarch, Eastbourne 1989.
MINOIS, Georges: *Histoire de l'athéisme*, Fayard, Paríž 1998.
ROMARHEIM, Arild: *The Aquarian Christ. Jesus Christ as Portrayed by New Religious Movements*, Good Tiding, Hongkong 1992.
RUPPERT, Hans-Jürgen: *Durchbruch zur Innenwelt. Spirituelle Impulse aus New Age und Esoterik in kritischer Beleuchtung*, Quell Verlag, Stuttgart 1988.
SCHUR, Edwin: *The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change*, McGraw Hill, New York 1977.
STARK, Rodney – BAINBRIDGE, William Sims: *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*, University of California Press, Berkeley 1985.
SUTCLIFFE, Steven – BOWMAN, Marion (eds.): *Beyond the New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2000.
TAYLOR, Charles: *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*, Cambridge University Press, Cambridge 1989.
TAYLOR, Charles: *The Ethics of Authenticity*, Harvard University Press, Londýn 1991.
VALLE, Edenio, SVD: *Psicologia e energias da mente: teorias alternativas*, in: *A Igreja Católica diante do pluralismo religioso do Brasil (III)*. Estudos da CNBB n. 71, Paulus, Sao Paulo 1994.
WORLD COMMISSION ON CULTURE AND DEVELOPMENT: *Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*, UNESCO, Paríž 1995.
YORK, Michael: *The New Age Movement in Great Britain*, in: *Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture*, 1 : 2 – 3 (1992), Stanford (CA).

Ježiš Kristus – prameň živej vody
Kresťanská úvaha o new age

Preložila Ing. Mária Spišiaková
Lektorovali
ThDr. Ing. Anton Solčiansky a PhDr. Eva Orbanová, PhD.
Jazyková úprava PhDr. Otilia Škvarnová

POZNÁMKY POD ČIAROU

- 1 - HEELAS, Paul: *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*, Blackwell, Oxford 1996, s. 137.
- 2 – Porov. HEELAS, P.: op. cit., s. 164 a nasl.
- 3 – Porov. HEELAS, P.: op. cit., s. 173.
- 4 – Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Dominum et vivificantem*, 18. 5. 1986, 53.
- 5 – Porov. MARKUS, Gilbert OP: *Celtic Schmeltic*, (1) in: *Spirituality*, 4, november – december 1998, č. 21, s. 379 – 383; (2) in: *Spirituality*, 5, január – február 1999, č. 22, s. 57 – 61.
- 6 – JÁN PAVOL II.: *Prekročiť prah nádeje*, Nové mesto, Bratislava 1995, s. 93.
- 7 – Porov. najmä INTROVIGNE, Massimo: *New Age & Next Age*, Ed. Piemme, Casale Monferrato 2000.
- 8 – INTROVIGNE, M.: op. cit., s. 267.
- 9 – Porov. LACROIX, Michel: *L'ideologia della New Age*, Il Saggiatore, Milano 1998, s. 86. Slovo sekta sa tu nepoužíva v pejoratívnom zmysle, ale skôr na označenie sociologického javu.
- 10 – Porov. HANEGRAAFF, Wouter J.: *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*, Brill, Leiden – New York – Kolín nad Rýnom 1996, s. 377 a nasl.
- 11 – Porov. RODNEY, Stark – BAINBRIDGE, William Sims: *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*, University of California Press, Berkeley 1985.
- 12 – Porov. LACROIX, M.: op. cit., s. 8.

- 13 – Švajčiarsky kurz Theologie für Laien (Teológia pre laikov) s názvom Faszination Esoterik to jasne vysvetľuje. Porov. Kursmappe 1 – New Age und Esoterik, sprievodný text k diapozitívom, s. 9.
- 14 – Termín pol použitý už v názve The New Age Magazine, ktorý publikoval Ancient Accepted Scottish Masonic Rite v južnej oblasti USA už pred rokom 1900. Porov. YORK, Michael: The New Age Movement in Great Britain, in: Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture, 1 : 2 – 3 (1992), Stanford (CA), s. 156, pozn. 6. Presné datovanie a povaha prechodu na new age sa rôznymi autormi interpretuje rozlične; odhady vzťahujúce sa k dobe prechodu sa pohybujú od roku 1967 do roku 2376.
- 15 – Koncom roka 1977, Marilyn FERGUSONOVÁ poslala dotazník 210 „osobám zapojeným do sociálnej transformácie“, ktoré tiež nazvala „konšpiranti Vodnára“. Nasledujúci úryvok z neho sa nám zdá zvlášť zaujímavý: „Keď mali respondenti menovať jednotlivcov, ktorých myšlienky ich ovplyvnili, či už prostredníctvom osobného kontaktu alebo cez ich spisy, medzi najčastejšie uvádzanými boli podľa frekvencie opakovania Pierre Teilhard de Chardin, Carl Gustav Jung, Abraham Maslow, Carl Rogers, Aldous Huxley, Roberto Assagioli a Jiddu Krishnamurti. Ďalšími často spomínanými boli Paul Tillich, Hermann Hesse, Alfred North Whitehead, Martin Buber, Ruth Benedictová, Margaret Meadová, Gregory Bateson, Tarthang Tulku, Alan Watts, Sri Aurobindo, Swami Muktananda, Daisetz Teitaro Suzuki, Thomas Merton, Willis Harman, Kenneth Boulding, Elise Bouldingová, Erich Fromm, Marshall McLuhan, Buckminster Fuller, Frederic Spiegelberg, Alfred Korzybski, Heinz von Foerster, John Lilly, Werner Erhard, Oscar Ichazo, Maharishi Mahesh Yogi, Joseph Chilton Pearce, Karl Pribram, Gardner Murphy a Albert Einstein“: The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time, Tarcher, Los Angeles 1980, s. 50 (pozn. 1) a s. 434.
- 16 – HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 520.
- 17 - ÍRSKA TEOLOGICKÁ KOMISIA: A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon, Dublin 1994, kap. 3.
- 18 – Porov. The Structure of Scientific Revolutions, University of Chicago Press, Chicago 1970, s. 175.
- 19 – Porov. PENNESI, Alessandro Olivieri: Il Cristo del New Age. Indagine critica, Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999, passim, ale najmä s. 11 – 34, pozri aj kap. 4.
- 20 – Je dobré pripomenúť si lyrický text piesne, ktorý sa rýchlo vryl do mysli celej generácie ľudí v Severnej Amerike a západnej Európe:
„Keď je mesiac v siedmom dome a Jupiter v jednej línii s Marsom,
vtedy mier riadi planéty a láska usmerňuje hviezdy.
To je úsvit veku Vodnára...
Harmónia a porozumenie, sympatia a dôvera prekypujú;
nejestvuje viac faloš alebo výsmech – zlatý život, sny a predstavy,
mystické kryštálové zjavenia a skutočné oslobodenie mysle.
Vodnár... „.
- 21 – HEELAS, P.: op. cit., s. 1 a nasl. V auguste 1978 napísal denník Berkeley Christian Coalition: „Len pred desiatimi rokmi bola ešte spiritualita hippies, založená na drogách a mysticizmus západných jogínov limitovaná hranicami „protikultúry“. Dnes je už oboje súčasťou dominantnej kultúrnej mentality. Veda, lekársko-zdravotnícke profesie a umenie, nehovoriac už o psychológii a náboženstve, všetky sa usilujú o radikálnu zmenu vlastných možností“. Citát od FERGUSONOVEJ, Marilyn: The Aquarian Conspiracy... op. cit., s. 370 a nasl.
- 22 – Porov. GRISCOM, Chris: Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute, Simon & Schuster, New York 1987, s. 82.
- 23 – Pozri vyššie Glossary of New Age, § 7.2.
- 24 – Porov. HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., kap. 15 (The Mirror of Secular Thought). Systém vzájomných prepojení je jasným dedičstvom tradičného ezoterizmu, no pre nasledovníkov Swedenborga nadobúda (viac či menej vedome) nový význam. Zatiaľ čo v tradičnom ezoterickom učení každý prvok v sebe obsahuje božský život, pre Swedenborga je príroda mŕtvym odrazom živého duchovného sveta. Táto myšlienka stojí v centre postmodernej vízie odčarovaného sveta a rôznych pokusov, ako mu navrátiť stratené kúzlo. Jelena Blavatská systém vzájomných prepojení odmietla, zatiaľ čo C. G. Jung výrazne relativizoval príčinnosť v prospech ezoterického chápania sveta založeného na systéme vzájomných prepojení.
- 25 – HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 54 – 55.
- 26 – Porov. HÜMMEL, Reinhard: Reinkarnation, in: GASPER, Hans – MÜLLER, Joachim – VALENTIN, Friederike (eds.): Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe,

- Klärungen, Herder, Freiburg – Bazilej – Viedeň 2000, s. 886 – 893.
- 27 – FUSS, Michael: New Age and Europe - A Challenge for Theology, in: Mission Studies, VIII – 2, 16; 1991, s. 192.
- 28 – Tamže, loc. cit.
- 29 - Tamže, s. 193.
- 30 – Tamže, s. 199.
- 31 - KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List biskupom Katolíckej cirkvi o niektorých stránkach kresťanskej meditácie (Orationis Formas), Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1989, 14. Porov. Gaudium et spes, 19; Fides et ratio, 22.
- 32 – HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 448 a nasl. Názory sú citované z definitívnej verzie (1896), zatiaľ čo predošlé verzie zdôrazňovali iracionalitu „fanatizmu“ a naliehavú potrebu podporovať nesektársku výchovu. Hanegraaff cituje J. Gordona Meltona opisujúceho new age ako náboženstvo zakorenené v okultno-metafyzickej tradícii (tamže, s. 455).
- 33 – HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 513.
- 34 – KING, Thomas M., SJ: Jung and Catholic Spirituality, America, 3. apríl 1999, s. 14. Autor píše, že nasledovníci new age „citujú pasáže zaoberajúce sa I Ching, astrológiou a zenom, zatiaľ čo katolíci citujú pasáže týkajúce sa kresťanskej mystiky, liturgie a psychologického významu sviatosti zmierenia“ (s. 12). Menuje aj katolícke duchovné osobnosti a inštitúcie, ktoré sú jasne inšpirované jungovskou psychológiou.
- 35 - Porov. HANEGRAAFF, Wouter J.: op. cit., s. 501 a nasl.
- 36 - JUNG, Carl Gustav: Wandlungen und Symbole der Libido, citované in: HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 503.
- 37 – V tomto bode porov. SCHOYANS, Michel: L'Evangile face au désordre mondial, s úvodom od kardinála Josepha Ratzingera, Fayard, Paríž 1997.
- 38 Citované v MARANATHA COMMUNITY, The True and the False New Age. Introductory Ecumenical Notes, Maranatha, Manchester 8. 10. 1993.
- 39 – LACROIX, Michel: L'Ideologia della New Age, Il Saggiatore, Milano 1998, s. 84 a nasl.
- 40 – Porov. kapitolu venovanú názorom Davida Spanglera v Actualité des Religions č. 8, september 1999, s. 43.
- 41 – FERGUSON, M.: op. cit., s. 407.
- 42 – Tamže, s. 411.
- 43 – „Byť Američanom... znamená skôr vymyslieť si svoj osud ako ho zdediť. Sme vždy viac obyvateľmi mýtov ako dejín“ – Leslie Fiedlerová, citovaná u FERGUSONOVEJ, M.: op. cit., s. 142.
- 44 – Porov. HEELAS, P.: op. cit., s. 173 a nasl.
- 45 – SPANGLER, David: The New Age, Mornington Press, Issaquah 1988, s. 14.
- 46 – HEELAS, P.: op. cit., s. 168.
- 47 – Pozri úvod do SCHOYANS, Michel: L'Evangile face au désordre mondial, op. cit. Citácia z talianskeho vydania Il nuovo disordine mondiale, San Paolo, Cinisello Balsamo 2000, s. 6.
- 48 – Porov. Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development, UNESCO, Paríž 1995, kde sa vysvetľuje význam oslavy a podpory rôznosti.
- 49 – Porov. BOCHINGER, Christoph: New Age und moderne Religion: Religionswissenschaftliche Untersuchungen, Kaiser, Gütersloh 1994, najmä kap. 3.
- 50 – Hranice techník, ktoré nemôžu byť považované za modlitbu, sa rozoberajú ďalej v § 3.4, Kresťanská mystika a mystika new age.
- 51 – Porov. MACCARI, Carlo: La mistica cosmica del New Age, in: Religioni e Sette nel Mondo, 1996/2.
- 52 - VERNETTE, Jean: L'avventura spirituale dei figli dell'Acquario, in: Religioni e Sette nel Mondo 1996/2, s. 42 a nasl.
- 53 – VERNETTE, Jean: loc. cit.
- 54 – Porov. MELTON, J. Gordon: New Age Encyclopedia, Gale Research, Detroit 1990, s. XIII –XIV.
- 55 – SPANGLER, David: The Rebirth of the Sacred, Gateway Books, Londýn 1984, s. 78 a nasl.
- 56 – SPANGLER, David: The New Age, op. cit. s. 13 a nasl.
- 57 – JÁN PAVOL II.: apoštolský list Tertio millennio adveniente, 10. 11. 1994, 9.
- 58 – FOX, Matthew: The Coming of the Cosmic Christ. The Healing of Mother Earth and the Birth of a Global Renaissance, Harper & Row, San Francisco 1988, s. 135.
- 59 – Porov. dokument vydaný VÝBOROM PRE KULTÚRU ARGENTÍNSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Frente a

- una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización, 1993.
- 60 – KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Orationis Formas, 23.
- 61 – Tamže, 3. Pozri časti o meditácii a kontemplatívnej modlitbe v Katechizme Katolíckej cirkvi, § 2705 – 2719.
- 62 – Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Orationis Formas, 13.
- 63 – Porov. PELPHREY, Brendan: I said, You are Gods. Orthodox Christian Theosis and Deification in the New Religious Movements, in: Spirituality East and West, Veľká noc 2000 (č. 13).
- 64 – SMITH, Adrian: God and the Aquarian Age. The new era of the Kingdom, McCrimmons, Great Wakering 1990, s. 49.
- 65 – Porov. CREME, Benjamin: The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom, Tara Press, Londýn 1979, s. 116.
- 66 – Porov. VERNETTE, Jean: Le New Age (Collection Encyclopédique Que saisje?), P. U. F., Paríž 1992, s. 14.
- 67 – Katechizmus Katolíckej cirkvi, § 52.
- 68 – Porov. PENNESI, Alessandro Olivieri: Il Cristo del New Age. Indagine Critica, Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999, najmä s. 13 – 34. Zoznam spoločných bodov sa nachádza na s. 33.
- 69 – Nicejsko-carihradské vyznanie viery.
- 70 – LACROIX, Michel: L'ideologia della New Age, Il Saggiatore, Miláno 1998, s. 74.
- 71 – Tamže, s. 68.
- 72 – SCHUR, Edwin: The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change, McGraw Hill, New York 1977, s. 68.
- 73 – Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, § 355 – 383.
- 74 – Porov. HEELAS P., The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity, Blackwell, Oxford 1996, s. 161.
- 75 – ÍRSKA TEOLOGICKÁ KOMISIA: A Catholic Response to the New Age Phenomenon, 1994, kap. 3.
- 76 – KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Orationis Formas, 3.
- 77 – Tamže, 7.
- 78 – BLOOM, William: The New Age. An Anthology of Essential Writings, Rider, Londýn 1991, s. XVI.
- 79 – Katechizmus Katolíckej cirkvi, § 387.
- 80 – Tamže, § 1849.
- 81 – Tamže, § 1850.
- 82 – JÁN PAVOL II.: apoštolský list Salvifici doloris, 11. 2. 1984, 19.
- 83 – Porov. SPANGLER, David: The New Age, op. cit., s. 28.
- 84 – Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Redemptoris missio, 7. 12. 1990, 6 a 28; a vyhlásenie KONGREGÁCIE PRE NÁUKU VIERY Dominus Jesus, 6. 8. 2000, 12.
- 85 – Porov. RHODES, Ron: The Counterfeit Christ of the New Age Movement, Baker, Grand Rapids 1990, s. 129.
- 86 – BERGIN, Helen OP: Living one's Truth, in: The Furrow, január 2000, s. 12.
- 87 – Tamže, s. 15.
- 88 – Porov. HEELAS, P.: op. cit., s. 138.
- 89 – MILLER, Elliot: A Crash Course in the New Age, Monarch, Eastbourne 1989, s. 122. Na dokumentovanie silného protikresťanského postoja špiritizmu porov. MOORE, Laurence R.: Spiritualism, in: GAUSTAD, Edwin S. (ed.): The Rise of Adventism: Religion and Society in Mid-Nineteenth-Century America, New York 1974, s. 79 – 103, a tiež MOORE, R. Laurence: In Search of White Crows: Spiritualism, Parapsychology, and American Culture, Oxford University Press, New York 1977.
- 90 – JÁN PAVOL II.: encyklika Fides et Ratio (14. 9. 1998), 36 – 48.
- 91 – Porov. JÁN PAVOL II.: Príhovor k biskupom Spojených štátov amerických Iowa, Kansas, Missouri a Nebraska pri príležitosti ich návštevy „ad limina“, 28. 5. 1993.
- 92 – Porov. JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia Ecclesia in Africa (14. 9. 1995), 103. PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU vydala brožúrku so zoznamom týchto centier vo svete pod názvom: Centri culturali cattolici (tretie vydanie, Citta del Vaticano, 2001).
- 93 – Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Orationis Formas a kap. 3.
- 94 – Toto je oblasť, v ktorej nedostatok informácií môže spôsobiť, že vychovávateľov pomýlia skupiny, ktorých skutočná činnosť je v rozpore s evanjeliom. Ide najmä o prípad škôl, kde nadšené a zvedavé mladé publikum môže predstavovať ideálny cieľ na ideologické pôsobenie. Porov. caveat, in: INTROVIGNE,

- Massimo: *New Age & Next Age*, Ed. Piemme, Casale Monferrato 2000, s. 277 a nasl.
- 95 – Porov. BADEWIEN, Jan: *Antroposofia*, in: WALDENFELS, Hans (ed.): *Nuovo Dizionario delle Religioni*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1993, s. 41.
- 96 – PALMER, Helen: *The Enneagram*, Harper-Row, New York 1989.
- 97 – Porov. citovaný dokument Argentínskej biskupskej konferencie.
- 98 – GERNET, Jacques in: VERNANT, Jean-Pierre a kol.: *Divination et Rationalité*, Seuil, Paríž 1974, s. 55.
- 99 – Porov. GREENWOOD, Susan: *Gender and Power in Magical Practices*, in: SUTCLIFFE, Steven – BOWMAN, Marion (eds.): *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2000, s. 139.
- 100 – Porov. FUSS, Michael: op. cit., s. 198 – 199.
- 101 – Kvôli stručnému a jasnému opisu Human Potential Movement porov. PUTTICK, Elizabeth: *Personal Development: the Spiritualization and Secularisation of the Human Potential Movement*, in: SUTCLIFFE, Steve – BOWMAN, Marion (eds.): *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2000, s. 201 – 219.
- 102 – Porov. MACCARI, Carlo: *La New Age di fronte alla fede cristiana*, LDC, Leumann, Turín 1994, s. 168.
- 103 – Porov. HANEGRAAFF, W. J.: op. cit., s. 283 – 290.
- 104 – Porov. MARTINEZ, Raul Berzosa: *Nueva Era y Cristianismo*, BAC, Madrid 1995, s. 214.
- 105 – O tejto citlivej téme pozri článok TÜRK, Eckhard: *Neonazismus*, in: GASPER, Hans – MÜLLER, Joachim – VALENTIN, Friederike (eds.): *Lexicon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*, Herder, Freiburg – Bazilej – Viedeň 2000, s. 726.
- 106 – Porov. SALIBA, John: *Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment*, Geoffrey Chapman, Londýn 1999, s. 1.
- 107 - Porov. FUSS, Michael: op. cit., s. 195 – 196.